3e JAARGANG No. 5-6
MEI/JUNI 1949

NEDERLAND POLEN

Postrekening No. 518467, Penningmeester van de Vereniging Nederland-Polen, te Leiden.

UIT DE INHOUD:

Specimen van Romaanse kunst ontdekt in de Kathedraal te Strzelno

UITGAVE DER VERENIGING NEDERLAND-POLEN

De Poolse Vloot wordt uitgebreid!

Met enige plechtigheid zijn de twee sierlijke, licht manoeuvreerbare loodsafhaalboten, twee kasten van dubbelschroef stoomsleepboten en een moderne enkelschroef stoomsleepboot op 22/4 door de Nederlandse scheepsbouwers aan de Poolse autoriteiten overgegeven. Dat was de eerste portie van de negen dubbelschroef, de dertien enkelschroefslepers en zeven loodsafhalers, die op half Juli in snel tempo door Nederland aan Polen geleverd zullen worden.

Behalve deze negenentwintig schepen bouwt Nederland voor Polen ook nog twee ijsbrekers, twee havensleepboten en vier drijvende kranen. Met al deze schepen is alleen al een bedrag van dertig millioen gulden gemoeid. Op de kranen na komen zij alle dit jaar klaar.

Bovendien zijn bij de Nederlandse scheepsbouw nog een aantal kustvaarders en trampschepen van bijna vijfduizend ton draagvermogen in bestelling.

De Nederlandse scheepsbouwers hebben met deze schepen wel een bijzonder staaltje van hun kunnen geleverd. Niet het minst het Scheepsbouwkundig Proefstation te Wageningen, waar de eerste met proeven in de sleeptank werden genomen.

De grote riviersleepboten zijn bijna zestig meter lang en ruim acht meter breed en worden voortgestuwd door twee motoren elk van tweehonderdvijftig paardekrachten. Hier was namelijk de eis gesteld, dat zij slechts 92 centimeter diepgang mochten hebben. Voor de kleine, die in lengte en kracht ongeveer de helft bedragen, mocht de diepgang 1.20 meter zijn. Na de gunstige resultaten in de sleeptank heeft men daarna nog met elk van de twee typen gedurende ongeveer drie weken geëxperimenteerd alvorens tot de definitieve bouw over te gaan.

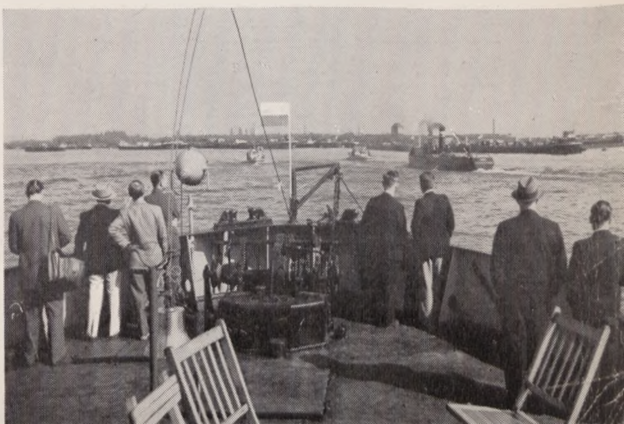
In een voor onze arbeiders, zeelieden, ingenieurs en technici sympathieke toespraak, aanvaardde de Poolse gezant de heer K. Pruszyński de fraaie boten.

„Deze schepen, die door Nederland gebouwd zijn voor Polen, op een door Polen in Nederland geplaatste bestelling, vormen in onze moeilijke tijden een schoon en verheugend bewijs, dat internationale samenwerking ook in onze tijd mogelijk, ja zelfs noodzakelijk is. Wij in Polen koesteren te dien aanzien niet de minste twijfel. Wij zijn voorstanders van samenwerking onder de volkeren. Wij weten, dat wij, om ons vaderland te kunnen herstellen van de vreselijke verwoestingen, die de oorlog heeft aangericht, steun en samenwerking behoeven van alle zijden. Daarom hebben wij deze samenwerking overal getracht te vinden. Door middel van onze handelsovereenkomsten hebben wij deze samenwerking ontwikkeld en uitgebreid ver buiten de grenzen van onze vooroorlogse handelsverdragen. Deze uitbreiding vond plaats in alle richtingen, naar het Oosten zo goed als naar het Westen, naar het

Vervolg op pag. 3

Naam der schepen	Afmetingen	Naam der werf	Naam v. d. machinefabriek	Naam v. d. Ketelfabriek
„Jarowid"	57x8.20x2.25 m 2x250 BHP.	Machinefabriek „Holland", Hardinxveld.	Kon. Mij „de Schelde", Vlissingen.	Kon. Mij „de Schelde", Vlissingen.
„Zywija"	dito	„de Hoop", Hardinxveld.	Rotterdam Drydock Company.	Arnhemse Stoomsleephelling Mij.
„Swiatopek"	28x6x2.10 m 1x250 BHP.	Fa. Hendriks, scheepsbouwers, Dodewaard.	Machinefabriek Straatman Dordrecht.	Machinefabriek Straatman, Dordrecht.
Pilot 40	15.50x3.65x1.72	Amsterdamsche Scheepswerf G. de Vries Lentsch Jr., Amsterdam.		
Pilot 28	dito	Fa. G. Bijlsma en Zn. Wartena		

Redactie:
S. van Praag
M. Górzyński

Redactie-Secretariaat:
Wanningstraat 6
Amsterdam

3e Jaargang No. 5-6
Mei/Juni 1949

Nederland-Polen

Korespondencję polską prosimy kierować pod adresem:
M. Górzyński, Leeuwerikstraat 6, Leiden. Tel. 26082.

Maandblad ter Bevordering van de Economische en Culturele betrekkingen

Het Congres van Landelijke Onderlinge Hulp

Verklaring van President Boleslaw Bierut

President Bolesław Bierut

Bij gelegenheid van een onlangs gehouden congres voor een Onderlinge Hulpactie der landelijke gewesten heeft President Bolesław Bierut een korte kernachtige verklaring afgelegd over de ontwikkeling, die het Poolse platteland in de komende jaren tegemoet gaat. Het lijkt ons wenselijk deze verklaring in gecomprimeerde vorm weer te geven.

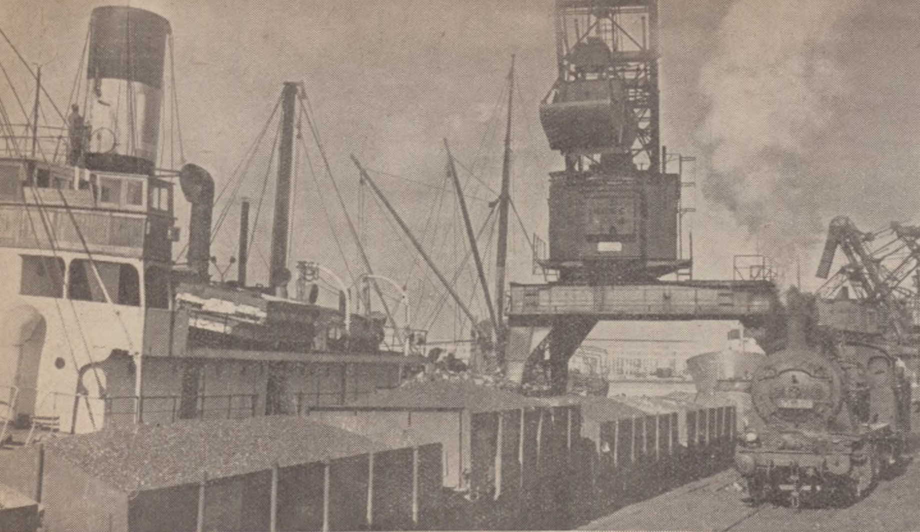
De Poolse plattelandsbevolking, millioenen landbouwers, zien zich tegenover een geweldige taak geplaatst, namelijk het hervormen en verbeteren van de levensomstandigheden en van het culturele peil van de massa des volks. De armoede en het obscurantisme van het platteland moeten eens voor altijd verdwijnen. Onze geboortegrond moet de landbouwer oogsten opleveren zoals de moderne wetenschap en techniek die kunnen doen verwachten. Het kind van de boer moet toegang hebben tot alle instellingen van onderwijs. Millioenen arme en half arme boeren moeten ontrukt worden aan hun economische en culturele verkommering. Dit is de grote historische taak waarvoor onze generatie, waarvoor Polen zich geplaatst ziet.

Zuiden en niet minder naar het Noorden." Verder zeide de Heer Pruszyński nog: „De Poolse Regering is bereid tot iedere economische samenwerking, mits deze plaats vindt op basis van gelijkheid en ons niet van vreemde zijde politieke beperkingen oplegt. Wij menen, dat dit eveneens een oude Nederlandse traditie is."

Zo begonnen deze schepen hun 15 kilometerlange reis op de rivier de Lek in Nederland. De twee grote sleepboten met een lengte van 57 meter en een diepgang van slechts 88 centimeter, hebben een heel bijzondere vorm.
Twee machines (ieder van 250 paardekracht) zullen hun een grote snelheid geven op de rivier de Oder, waarvoor ze bestemd zijn. Deze schepen maken deel uit van het wederopbouwplan van Polen, dat eveneens voorziet in de uitbreiding van de scheepsruimte bestemd voor de koopvaardij en de binnenvaart.

POLEN's BUITENLANDSE HANDEL

met het Oosten, Westen, Zuiden en Noorden

Kolenhaven van Gdańsk

Reeds in de eerste dagen na de bevrijding heeft Polen duidelijk zijn bedoeling te kennen gegeven om handelsbetrekkingen tot ontwikkeling te brengen met alle landen, die belangstelling hebben voor ruil op voet van volkomen gelijkheid. Van Poolse zijde zijn nooit politieke overwegingen in het geding gebracht tijdens de onderhandelingen over de uitvoering van handelsverdragen.

In antwoord op zekere geruchten, als zou de Poolse regering geneigd zijn economische represailleemaatregelen toe te passen tegen Noorwegen en Denemarken in geval van toetreding van deze landen tot het Atlantische pact, welke maatregelen bestaan zouden uit het stop zetten van de steenkoolexport naar deze landen, heeft een woordvoerder van de regering dan ook verklaard, dat deze haar handelsbetrekkingen met het buitenland grondt op economische overwegingen met uitsluiting van alle andere motieven.

Op grote internationale conferenties, en wel speciaal in September tijdens de zitting van de U.N.O. en tijdens de twee laatste vergaderingen van de E.C.E. hebben woordvoerders van de Poolse regering een reeks concrete voorstellen ingediend, die ten doel hadden de goederenuitwisseling te bevorderen met uitsluiting van elke discriminatie. In het ontwerp voor een resolutie, dat op 2 November 1948 is overgelegd aan de Economische en Sociale Commissie beval Polen aan dat „alle leden (van de U.N.O.) zich zullen onthouden van het gebruik van economische discriminatie, die ten doel zou hebben andere landen sancties op te leggen of met behulp van deze discriminatie invloed uit te oefenen op de richting van hun binnenlandse of buitenlandse politiek."

Het probleem van de goederenuitwisseling en zijn concrete betekenis voor de vrede is zeer diepgaand behandeld, en wel te Genève; daar het handelsverkeer de economische stabilisatie en het herstel van Europa in de hand werkt, voorkomt het tevens in belangrijke mate de verstijving van de politieke blokken. Polen heeft een zeer werkzaam aandeel genomen aan de besprekingen voor het opstellen van lijsten van goederen ter uitwisseling tussen Oost- en West-Europa.

Frankrijk, Engeland en de Scandinavische landen.

Polen heeft zich overigens niet tevreden gesteld met het voorstellen of doen aannemen van resoluties op internationale conferenties. Zijn houding komt tot uiting in de belangrijke handelsverdragen, die gesloten zijn met Frankrijk, Groot Brittannië en Zweden, evenals met de meeste Europese landen (uitgezonderd Franco-Spanje) en met een aantal landen buiten Europa.

Met Frankrijk heeft Polen *twee* overeenkomsten gesloten; de ene betreft investeringsgoederen en voorziet in de levering door Frankrijk van automateriaal ter waarde van 60 milioen dollar in de loop van vijf jaar, 1948—1952; daartegenover levert Polen 4.500.000 ton steenkool gedurende het zelfde tijdvak. De andere overeenkomst, die betrekking heeft op de lopende uitwisseling ter waarde van ongeveer 6 milliard francs in beide richtingen en een tijdsduur heeft van een jaar, is verleden jaar December gesloten, als vervolg op enige gelijksoortige overeenkomsten, waarvan de eerste dateert van 1 Augustus 1946. De basis van de Poolse export is de steenkool (875.000 ton op grond van het ruilverdrag en 1.250.000 ton op grond van de investeringsovereenkomsten). Polen exporteert tevens voor ongeveer anderhalf milliard francs landbouwproducten, glaswerk, aardewerk en verschillende waren voor de Franse overzeese gebieden. Frankrijk levert aan Polen chemische producten (100 millioen francs), auto's en auto-onderdelen, werktuigen en precisie-instrumenten, een belangrijke hoeveelheid textielwaren voor meer dan een milliard frs.) enz.

Met Engeland is op 14 Januari j.l. een belangrijk handelsaccoord getekend, dat voorziet in een omzet ter waarde van 150 millioen pond sterling van weerskanten gedurende het tijdperk van 1 Januari 1949 tot 31 December 1953. Hieraan zijn voorafgegaan de beide overeenkomsten, die gesloten werden respectievelijk in Juni 1947 en Maart 1948 en die de etappes waren van de toename van de Pools—Britse handel. Polen is een van de landen, die Groot-Brittannië van levensmiddelen voorziet: voor 14 millioen pond sterling in 1949, voor 20 millioen in 1953. Verder levert Polen aan Engeland hout, mineralen en textielwaren, waartegenover Groot Brittannië wol levert ter waarde van 10 millioen pond sterling per jaar, voorts rubber en ruwe olie, terwijl het tevens de verplichting op zich heeft genomen om voor 20 millioen pond sterling investeringsgoederen te leveren.

De toename van de onderlinge omzet tussen de *Scandinavische landen* en Polen in verhouding tot die van voor de oorlog komt overeen met de aard van hun economische gesteldheid, die elkander aanvult. Zo vormt de Poolse steenkool in 1948 50 % van de Zweedse import, terwijl Polen reeds in Augustus 1945 in Zweden bestellingen plaatste voor installaties op het gebied van industrie, spoorwegen, electrotechniek, enz. waarvan de betaling vergemakkelijkt werd door de verlening van credieten. In 1948 had de import uit Zweden een waarde van 153 millioen kronen, tegen een export van 283 millioen.

De omzet met *Noorwegen en Denemarken* beweegt zich op een lager niveau, doch vertoont een voortdurende neiging tot groei. In 1948 bedroeg de Pools—Deense handel 96 millioen Deense kronen aan export en 70 millioen aan Poolse import. Met Noorwegen heeft de handelsomzet in 1948 een waarde van ongeveer 27 millioen dollar bereikt en in 1949 zal deze de 30 millioen overschrijden.

De verwezenlijking van de overeenkomsten met de Marshall-landen is onderworpen aan zekere Amerikaanse eisen betreffende de uitvoering van de bepalingen van het E.R.P. (bepaling 117 D).

Dergelijke hinderpalen kunnen zich echter niet voordoen bij de verdragen van Polen met de Oost Europese landen. De goederenomzet tussen Polen en de U.S.S.R., die voor de oorlog onbetekenend was, neemt thans de voornaamste plaats in. Op 26 Januari 1948 heeft Polen met de Sowjet-Unie een handelsovereenkomst voor over vijf jaar gesloten, een omzet ter waarde van een milliard dollar. Bovendien is bij het toegevoegde protocol van 15 Januari 1949 de omzet met 35 % verhoogd met betrekking tot de vooruitzichten voor het jaar 1949 en hij zal in het geheel 270 millioen dollar bedragen. Polen levert voornamelijk steenkool, cokes, zink, staal, spoorwegmaterieel, cement, katoenen stoffen en suiker, terwijl de U.S.S.R. aan Polen de grondstoffen levert, die het nodig heeft, en voorts industriële uitrustingen, die afgeleverd worden op grond van een crediet van 450 millioen dollar, betaalbaar in goederen in de loop van 10 jaar.

Hoewel het percentage, dat de handel met de Sowjet-Unie vormt over de totale Poolse handelsomzet, daalt, naar mate Polen zijn net van handelsovereenkomsten uitbreidt met een groter aantal landen, neemt de absolute waarde van de Pools-Russische handel voortdurend toe: 1945: 66,1 millioen dollar — 1946: 141,5 millioen dollar — 1947: 167,8 millioen dollar — 1948: 225 millioen dollar — 1949 (raming): 270 millioen dollar.

De betrekkingen met Tchecho-Slowakije tonen een geheel ander karakter, daar ze zowel gegrond zijn op coördinatie van de productieplannen als op de nabuurschap en de economische gesteldheid van beide landen, die elkander aanvullen. Daardoor levert Polen, behalve steenkool, voornamelijk landbouwproducten en zink, terwijl het sterker geïndustrialiseerde Tchecho-Slowakije o.a. investeringsgoederen levert op grond van een speciale conventie, waardoor het bedrag van de leveringen voor 1947—1952 op ruim 7,5 milliard kronen is genomen.

De omzet tussen Polen en *Hongarije, Roemenië en Bulgarije* is van de zelfde orde: economische coördinatie, goederenruil en transit op een basis van volstrekte gelijkheid, souvereiniteit en wederkerigheid.

Buiten Europa heeft Polen belangrijke overeenkomsten gesloten met Argentinië, met sommige landen van het Nabije Oosten en onlangs met Pakistan. Ondanks het onbreken van enige handelsovereenkomst bedroeg de omzet van Polen met de Verenigde Staten in 1947 10 % van de Poolse buitenlandse handel, doch in 1948 nog slechts 3 %. De schuld hiervan ligt zeker niet bij Polen...

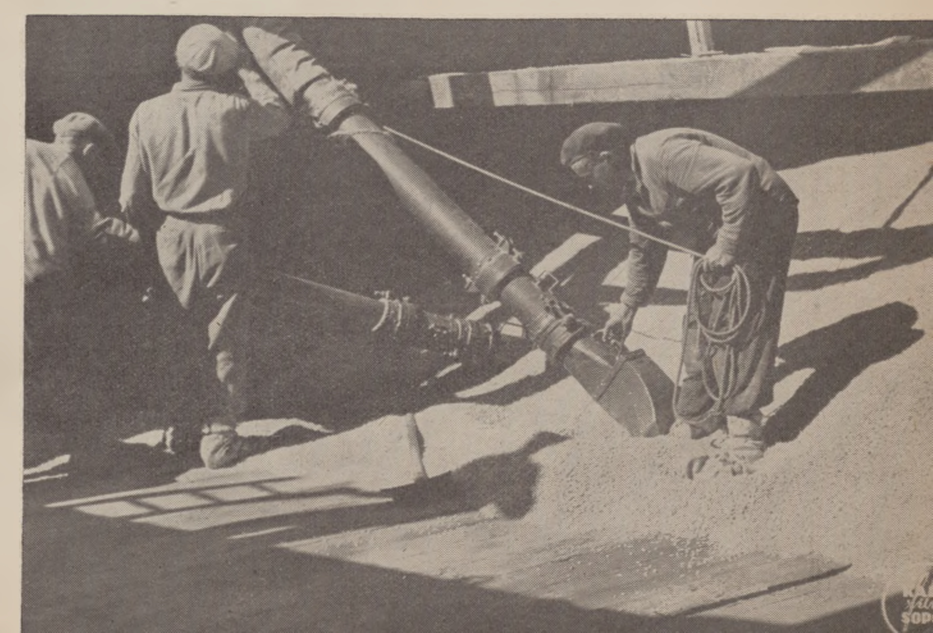
Het is op dit ogenblik moeilijk uit te maken of de bedragen voorzien voor de uitvoering van de handelsovereenkomsten in 1949 bereikt zullen worden, voor zover het West-Europa betreft. Talrijke moeilijkheden komen voort uit bepaalde voorschriften van het Marshallplan, waarbij aan de deelnemende landen verboden worden opgelegd.

Deze restricties zullen waarschijnlijk niet het beoogde resultaat hebben, voor zover het gaat om de industrieën van Oost-Europa te verlammen. Polen zal bij voorbeeld zijn aankopen kunnen doen in de U.S.S.R. en de Oost Europese landen, en zijn industrialisatie uitbreiden, terwijl zijn West-Europese handelspartners de terugslag zullen ondervinden van deze regeling, daar zij een onmisbare markt voor hun industrie zullen verliezen. Het Oosten vormt hiervoor het enig mogelijke afzetgebied, aangezien de Marshall-landen elkander op economisch gebied niet aanvullen, terwijl bovendien Amerika op belangrijke schaal producten levert, die ook in de deelnemende landen vervaardigd worden.

Het is dus duidelijk, dat deze restricties, die trouwens slechts een eerste phase schijnen te vormen van een werkelijke economische blokkade van het Oosten, crisis en werkeloosheid in de Marshall-landen zouden kunnen veroorzaken.

Polen is en blijft echter ervan overtuigd, dat zijn pogingen om een inter-Europees handelsverkeer op basis van gelijkheid en souvereiniteit tot stand te brengen, in het belang van alle landen is en dat de pogingen een van de concrete factoren vormen, die het behoud van de vrede mogelijk maken.

Overbrenging van maïs in Gdynia

Oud Pools paleis te Brzeg

Restauratie van vernielde Poolse Kunstwerken

De ontzaggelijke verwoestingen, waaraan de kunstwerken in Polen gedurende de afgelopen oorlog ten prooi zijn gevallen, brachten het vraagstuk van hun restauratie dermate op de voorgrond, dat het een staatsaangelegenheid is geworden.
De stad Warszawa had reeds gedurende de belegering in het jaar 1939 heel sterk geleden, o.a. werd het koningsslot verbrand en na de opstand in het jaar 1944 hebben de Duitsers de hele stad systematisch afgebrand.
De belangrijkste kunstwerken van culturele waarde, zoals bijvoorbeeld de kathedraal, de overblijfselen van het koningsslot, en het slot Bruhl werden in de lucht geblazen en wel zo dat er geen steen op de andere bleef.
Tijden het oorlogsbedrijf in het jaar 1944 werd de duizendjarige stad Bialistok met het prachtige slot der Branicki's uit de achttiende eeuw volledig afgebrand.
Ook de oude stadsdelen van de steden Poznań, Gdansk, Szezecin, Wroclaw en Nysa, om nog alleen maar de meest bekende plaatsen te nemen, zijn vreselijk beschadigd. Onder de nieuwe Poolse regering werd in het jaar 1945 op het departement voor kunst en cultuur een apart instituut in het leven geroepen, aan het hoofd waarvan professor Stanislaw Lorentz, de directeur van het Volksmuseum van Warszawa staat.
Dit instituut mobiliseerde alle kunsthistorici, architecten, conservatoren, schilders en beeldhouwers, waarover het land beschikte. Dank zij de grote financiele steun, die dit instituut van de regering ontving, kon op een tot nu toe ongekende wijze aan de restauratiewerkzaamheden worden begonnen.
Iedere Wojewodschap heeft een apart bestuur van conservatoren, en daarnaast werden aparte staats herstelwerkplaatsen ingericht, waar architecten, schilders, beeldhouwers, en sierkunstenaars te werk ge-

steld werden. Filialen werden opgericht in Kraków, Poznań en Wrocław, voorts werd een directie voor de musea aangesteld alsook werd er een apart bureau geschapen voor de terugvordering van kunsthistorische werken, die door de Duitsers uit Polen weggesleept waren.

Een inventarisatie van alles wat in Polen hersteld moest worden, werd opgemaakt en het werk werd dadelijk aangepakt.

De conservatoren stonden voor de vraag of het mogelijk was om de vernielde objecten weer op te bouwen, vooral juist die, welke tot op de grond toe verwoest waren. Een andere mening was deze, dat men volgens de oude methode moest handelen, die voorschrijft dat men het overgeblevene restaureren moet en het andere voor zover het intact was gebleven tegen verder verval moet behoeden.

Met het oog op het feit, dat men zich niet verzoenen kon met de gedachte afstand te doen van een reeks karakteristieke stadsdelen die aan de plaats een bepaald aspect hadden gegeven vatte men het voornemen op, deze weer op te bouwen, wat mogelijk werd gemaakt door de omstandigheid, dat men in het bezit was van de oude projecten. Men wilde er dus naar streven om dit vernielde in zijn oude vorm te doen herleven. Dienovereenkomstig werden in Warszawa alle oude straten met hun lage met facaden versierde huizen weer opgebouwd, alsmede alles bij de markt van de oude stad, waarboven zich de silhouet verhief van de hoge Gottisch toren van de St. Janskathedraal. De muren van deze kathedraal moesten weer van de grond af opgetrokken worden. Er werd ook een begin gemaakt met de wederopbouw van het oude koningsslot en het weinig beschadigde slot van koning Augustus uit het einde der 18e eeuw en Lazenki heeft weer zijn statig aspect herkregen. Ondertussen is de wederopbouw van het verbrande gemeentehuis in Renaissance stijl nu bijna voltooid. In de kathedraal aldaar, waar na de brand van achter het barok pleisterwerk, een Frans type van Gothische architectuur te voorschijn kwam, is het werk in volle gang. De reconstructie van de Mariakerk te Gdańsk, een van de oudste kerken aan de Baltische kust, eist ongelofelijke krachtsinspanning. Wij krijgen nu ook een rijkdom van decoratieve beeldhouwwerken van kleiner formaat te aanschouwen. De schorskever wordt bestreden met speciale inspuitingen onder vakkundige leiding en medewerking van geleerden, chemici en natuurkundigen. In Warszawa lopen de werkzaamheden om de enorme doeken van de schilder van historische onderwerpen, Jan Matejko, uit de negentiende eeuw, te restaureren bijna ten einde.

Met deze schilderijen gebeurden gedurende de oorlog de zonderlingste dingen. Het grootste doek, waarop „De slag tegen de kruisridders bij Grunwald" afgebeeld staat, was gedurende de hele bezetting onder de grond, andere maakten een reis naar Wolinie door om later op een ruwe manier, samengepakt als een bundel kranten, door de Duitsers naar Silezië vervoerd te worden. Door deze behandeling vervuilde het linnen, de kleur sprong op de vouwen eraf, het vernis schilferde door de inwerking van het vocht. De conservatoren onder leiding van Prof. Bohdan Marconie zagen zich gedwongen naar nieuwe experimenten te zoeken en nieuwe werkmethoden toe te passen, aangezien verwoestingen van dergelijke afmetingen tot nog toe in de vakliteratuur onbekend waren. „De slag bij Grunwald" is reeds gerestaureerd, en de werkzaamheden aan de andere werken van Matejko zijn in volle gang.

In Warschau bevinden zich ook nog grote verzamelingen van grafische kunst, die in de achttiende eeuw door koning Stanisław August Poniatowski zijn ver-

Slot van het Poolse Koningshuis de Piasten in Szczecin

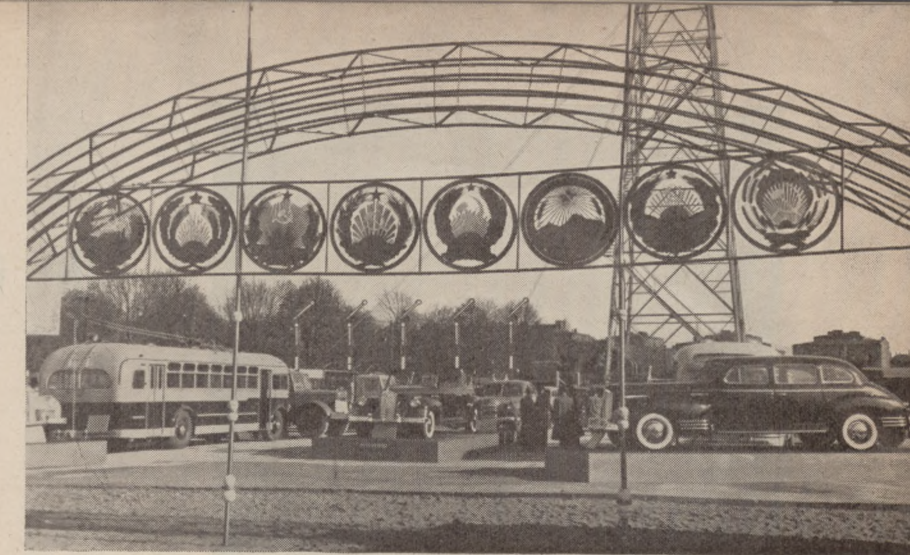

Vice-President *Hilary Minc* opende de Jaarbeurs te Poznań

Hilary Minc

opende Internationale Jaarbeurs te Poznan

Paviljoen van de Sowjet-Unie op de Jaarbeurs te Poznań

Op 23 April opende de Vice-President *Hilary Minc* feestelijk de Internationale Jaarbeurs te Poznan. (De opening van de Jaarbeurs door Hilary Minc was voor alle kranten in West-Europa een volkomen verrassing. Immers hadden deze zelfde kranten hun lezers met berichten als „De Poolse minister gevlucht", „Zit in gevangenis", „Is in ongenade gevallen", enz. volgepropt. Intussen is H. Minc in werkelijkheid bevorderd. Hij was tot voor kort minister van handel en industrie en heeft nu de rang van Vice-President. Op de foto zien wij hem bij de opening van de Poznanse Jaarbeurs.)

De Internationale Jaarbeurs te Poznan verwierf zich reeds een goede naam in Europa. Dadelijk na het einde van de oorlog weer in het leven geroepen, vormt ze een jaarlijks in de lente weerkerende gebeurtenis.

Deze Jaarbeurs laat alles zien wat betrekking heeft op het gebied van de landbouw, waar een bijzondere belangstelling voor bestaat. Tevens toont zij alles op het terrein van de wederopbouw en de industrie.

In het vorige jaar zagen de bezoekers dat het Nederlandse Paviljoen de belangrijkste plaats innam, dit jaar zijn het die van Tchecho-Slowakije, de Sovjet-Unie en Zweden.

De Jaarbeurs te Poznan komt in Midden-Europa hoe langer hoe meer in aanzien en wordt een van de belangrijkste jaarbeurzen voor dit gebied.

Een stad als Poznan, een plaats van traditie in de handel met Polen, een plaats ook die oude contacten met het Westen bezit, is als het ware geroepen voor haar taak om een jaarbeurs te houden en ziet met trots toe dat de handel zich van jaar tot jaar uitbreidt.

Deze ontwikkeling houdt gelijke tred met de indrukwekkende ontwikkeling van de wederopbouw, welke zelfs de ergste vijanden niet kunnen ontkennen. Ze getuigt ervan dat de Poolse regering de vaste wil bezit de allernauwste betrekkingen op handelspolitiek gebied met de hele wereld te onderhouden en bovenal met de landen von het continent, d.w.z. met Europa.

---

zameld. Deze schatten werden na de oorlog in opengebroken kisten aangetroffen, waarvan enkele onder de modder en vuiligheid. Prof. Lenart, een van de beste specialisten in Europa op dit gebied, een leerling van de Vaticaanse restaurateurs, restaureert en reinigt deze waardevolle verzameling in zijn goed ingerichte werkplaats te Warszawa. Onder zijn handen krijgen de kostbare doeken hun oude kleur terug. De schimmel wordt in de gaskamers vernietigd.

Ook en heel complex poorten en bastions heeft men alweer gereconstrueerd, welke dateren uit de Middeleeuwen en uit de Renaissance. Bij de Lange markt begint men met de wederopbouw van een reeks patriciershuizen, met de bouw van de raadhuispoort en het arsenaal d.w.z. met de werken van de Hollandse architect van der Block. De muren van deze bouwwerken zijn gelukkig tezamen met hun zeer rijk decoratief beeldhouwwerk bewaard gebleven. Boven de stad Wroclaw verheffen zich weer, na twee jaar hard werken, de spitsen van de kerktorens van de kathedralen van het Heilige Kruis, van de Maagd Maria, van de Heilige Magdalena en van andere Heiligen. Grotendeels is het gelukt om de ongelofelijke barokrijkdom van het interieur van de aldaar staande universiteit, de voormalige academie der Jezuïeten, te redden, en het Gothische raadhuis is volkomen gerestaureerd.

Een dergelijke moeizame arbeid wordt op talrijke andere plaatsen uitgevoerd, zoals bijvoorbeeld in Szczecin, Starogard, Kołobrzeg in West-Pommeren alsook aan de Neisse in Opper-Silezie, in Lublin en Bialystok. De staatwerkplaatsen welke met deze wederopbouw belast werden, onderzoeken alle projecten, die voor de reconstructie respectievelijk wederopbouw overwogen werden en controleren de uitvoering ervan. Niet minder intensief wordt er gewerkt op het gebied van de restauratie in het rijk der oude schilderijen en beeldhouwwerken. Het belangrijkste werk is het restaureren van het grootste Europese laat -Gothische altaar van de Mariakerk in Kraków, een werk van de kunstenaar Stwosz. Dit altaar was door de Duitsers naar Neurenberg weggesleept en keerde twee jaar geleden, aangevreten door de schorskever en beschadigd door chroompolitour terug.

Het altaar bestaat uit een drieluik (triptiek), waarop omgeven door honderden kleinere figuren de ontslapen Moeder Gods in bovennatuurlijke grootte staat afgebeeld; de scène van de hemelvaart en de kroning.

De Poolse musea hielden, direct na het uitbreken van de oorlog, practisch op te bestaan. Slechts in Kraków zijn de verzamelingen gedeeltelijk bewaard gebleven. Weliswaar hebben de Duitsers ook hier de kostbaarste weggesleept. Heden telt men in Polen reeds 120 musea. Onder anderen bevinden zich in Warszawa, Kraków, Poznań, Gdańsk en Wroclaw grote verzamelingen. De voorwerpen werden dank zij moeizame arbeid en door teruggave weer bijeengebracht, ook verkreeg men in verband met de doorgevoerde nationalisering der grote landgoederen hele verzamelingen, terwijl ook het nodige teruggebracht werd. Er worden nieuwe musea ingericht: musea voor kunst, ethnographie en geschiedenis. Een tot nu toe onbekende soort van musea werd ingericht in Oswiecin (Auschwitz) en Majdanek bij Lublin. Deze musea stellen Duitse gevangenissen voor.

De toegang tot de musea is altijd kosteloos. Het aantal bezoekers is veel groter dan voor de oorlog en overschrijdt de 3 millioen.

Er worden ook reizende musea ingericht, die in voor dat doel ingerichte auto's naar de meest afgelegen provincieplaatsen en dorpjes rijden. Deze musea verheugen zich in een grote populariteit. In het komende jaar zullen 8 van dergelijke musea duizenden plaatsen bezoeken. Ze stellen de schilderijen ten toon van Matejko, men vindt er ook boeken en gedenkschriften, die betrekking hebben op Kocziusko, Chopin, Mickiewicz, Słowacki en andere dichters van Polen uit het tijdperk der romantiek, verder veel uit de geschiedenis der revolutionaire beweging van het jaar 1848 enz.

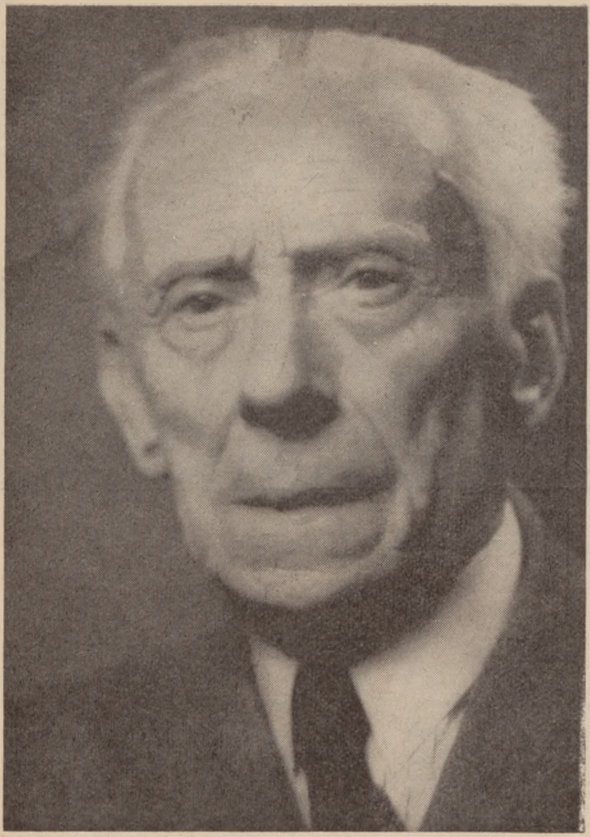
Ongeveer 10C wagonladingen vol van allerlei kunstwerken, die door de Duitsers weggevoerd waren, keerden reeds in het land terug. De eerste plaats neemt het werk van de kunstenaar Wit Stwosz in, waarvan wij boven reeds melding maakten en wiens werken door Dr. Eestreicher te Neurenberg teruggevonden werden. Hem is het geluk ten deel gevallen de schat van de Wawel kathedraal te vinden, bestaande uit handschriften en kerkelijke kunstschatten, die uit verschillende delen van Polen weggesleept waren, o.a. uit Poznań, beeldhouwwerken uit het volksmuseum te Warszawa, en uit het Czartoryski museum te Kraków het bekende beeld van Leonardo „de vrouw met het fretje".

Een der kostbaarste kunstvoorwerpen uit Midden-Oost Europa, afkomstig uit de verzameling Griekse vazen, welke Gołechow rijk was, is tot op heden niet teruggevonden, voorts is het schilderij van Rafael „portret van een jongeling" uit het Czartoryski museum te Kraków, en ook „het laatste oordeel" van Memlinc uit Gdańsk, nog onvindbaar.

Ook zijn de schatten van de Poolse koning Zygmunt August uit de XVIe eeuw, die het Wawelslot sierden niet uit Canada teruggekeerd omdat de Canadese regering deze kostbaarheden niet wil teruggeven.

P. K.

De oudste acteur ter wereld

De 95-jarige kunstenaar Ludwik Solski

Over enkele maanden zal het 75-jarige jubileum van de, naar alle waarschijnlijkheid oudste acteur ter wereld, en zeker de oudste actief werkende dramatische kunstenaar Ludwik Solski, gevierd worden.

Hij is in het jaar van de Krimoorlog geboren (1855). In het jaar 1875 verscheen hij voor het eerst op de planken, d.w.z. een paar jaren na de Frans-Duitse oorlog, na Sedan. De kunstenaar, die leefde in een maatschappij, welke zich nu niet direct kenmerkte door een lange levensduur, doorleefde veel wat zich in Europa en de rest van de wereld afspeelde. Geen ogenblik in zijn langdurige arbeidsperiode, trok Solski zich uit zijn werk terug, met uitzondering van de vijf bezettingsjaren tijdens de laatste wereldoorlog, want in de tijd van de Hitlerslavernij bestonden er geen vrije theaters in Polen. Ludwik Solski heet in werkelijkheid: Sosnowski. Zijn pseudoniem had hij aangenomen om zijn familie te ontzien, daar deze hem geen toestemming wilde geven om op het toneel op te treden.

In hoofdzaak verzette zijn vader er zich tegen dat hij toneelspeler wilde worden. De meningsverschillen, die tussen vader en zoon gerezen waren, beletten hem toch niet om de artistenloopbaan te kiezen. De oude Sosnowski was zelf een liefhebber van het toneel en daar hij geen geld had om een biljet te kunnen kopen, wist hij de dirigent van het theaterorkest te overreden om hem geregeld vrijplaatsen te verschaffen. Hij wilde zijn zoon juist niet op de planken zien, omdat hij niet in diens talent geloofde. Hij placht tot zijn zoon te zeggen: Moet jij aan het toneel? Wat wil jij onder de grote acteurs beginnen? Misschien kun je alleen maar de stoelen wegdragen?

Deze pessimistische voorspellingen waren toch niet in staat de jonge enthousiasteling af te schrikken.

Ludwik vluchtte van huis en trad onder een aangenomen naam op. Hij trok het gehele land door en vervulde allerlei rollen, hij zong zelfs in een opera en hij danste. Na moeizame jaren van reizen en trekken, verwierf hij zich langzaam een plaats in het meest bekende Poolse theater, het „Theater Polski", te Kraków.

Daar zag de beroemdste Poolse toneelspelster, Helena Modrzejewska, die ook in Amerika geweldige successen boekte, hem in zijn rol in de „De Drie Koningen Avond" van Shakespeare.

Zij zei: „Waarlijk, deze jonge man zal alle rollen van Shakespeare kunnen spelen." Hier zij nog even opgemerkt, dat Modrzejewska behalve een groot actrice ook nog een voortreffelijke violiste was.

Sindsdien was Solski's lot bepaald. Hij trad niet alleen in de blij- en treurspelen van Shakespeare op, maar ook in werken van Molière, Schiller en van de oude Poolse classicus van het blijspel Alexander Fredro.

In het jaar 1899 zette hij het werk van de toen nog onbekende schilder en dichter Stanislaw Wyspiański in scène. Het stuk droeg tot titel „Warszawianka" en gaf de tragedie van het Poolse volk weer tijdens de opstand tegen de tsaar in het jaar 1831. Men verzocht hem zelf een der rollen te spelen. Hij willigde dat verzoek in, doch men wees hem slechts een heel klein rolletje toe en dan nog een, waarin hij vrijwel niets te spreken had. Solski speelde namelijk „De oude houwdegen", die van het slagveld terugkeert met het bericht dat de hele troep vernietigd is; tegelijk met dat bericht overhandigt hij een met bloed bevlekte sjerp van een officier, wiens verloofde zich in dezelfde kamer bevindt. Dat was zijn hele rol. De „oude houwdegen"

treedt dan zwaar gewond de kamer binnen, salueert, geeft het bericht door en overhandigt de sjerp om zich vervolgens nog net naar de voorkamer te kunnen slepen waaruit geruis weerklinkt. Solski speelde zijn rol zo, dat het hele publiek diep ontroerd werd. Enige jaren later werd de kunstenaar tot directeur van het theater benoemd, waar hij zijn eerste succes geboekt had. Uit die tijd van zijn directeurschap zij vermeld, dat door zijn toedoen het stuk „Judas" van de toenmalig bekende schrijver Rostworzewski werd opgevoerd, in welk stuk de schrijver zulk een verrassend psychologische verklaring geeft van de verrader-apostel.

Jaren gingen voorbij, Solski vierde in het jaar 1935 zijn 60-jarige artistenjubileum en zijn 80ste geboortedag. Hij is nu zeer beroemd en op zijn naam staan meer dan 1000 rollen. Hij werd tot „held" verheven en aan hem werden gedichten gewijd en op de film werden zijn beroemdste toneelrollen vereeuwigd.

Doch Solski denkt er niet aan om op zijn lauweren te gaan rusten. Als eredirecteur van het Krakówse Theater en het Volkstheater te Warszawa, bruist in hem nog ongelofelijk veel energie. Hij studeert steeds nog nieuwe rollen in en gaat nog per vliegtuig de provincie in. Dank zij de mogelijkheid om zich snel van de ene plaats naar de andere te verplaatsen, treedt hij op één dag, 's middags in Poznań en 's avonds 500 kilometer verder te Warszawa op.

De tragische Septemberdagen van het jaar 1939, noopten Solski in Warszawa te blijven; op 26 Sept. werd zijn huis tijdens moordend bombardementsvuur door een brandbom getroffen en het ging in vlammen op, zijn rijke verzameling, bestaande uit een paar duizend boeken en de prachtigste schilderijen, alles wat hij gedurende zijn hele leven verzameld had, viel aan de vlammen ten prooi. De onvermoeide oude man raakte niet in vertwijfeling. In het bezette Warszawa begon hij weer opnieuw en onderrichtte hij de jonge acteurs in het toneelspelen. Toch was hij gedoemd tot eigenlijke werkloosheid, want hij wilde gedurende de bezetting in geen enkel theater optreden, solidair als hij zich voelde met de ondergrondse strijders. Het jaar 1944 zette in met de opstand in Warszawa. Het huis, waarin Solski woont, gaat in de vlammen op. Voor de tweede keer wordt hij dakloos en verliest hij alles wat hij bezit. Doch dra zal hij weer actief als kunstenaar kunnen optreden.

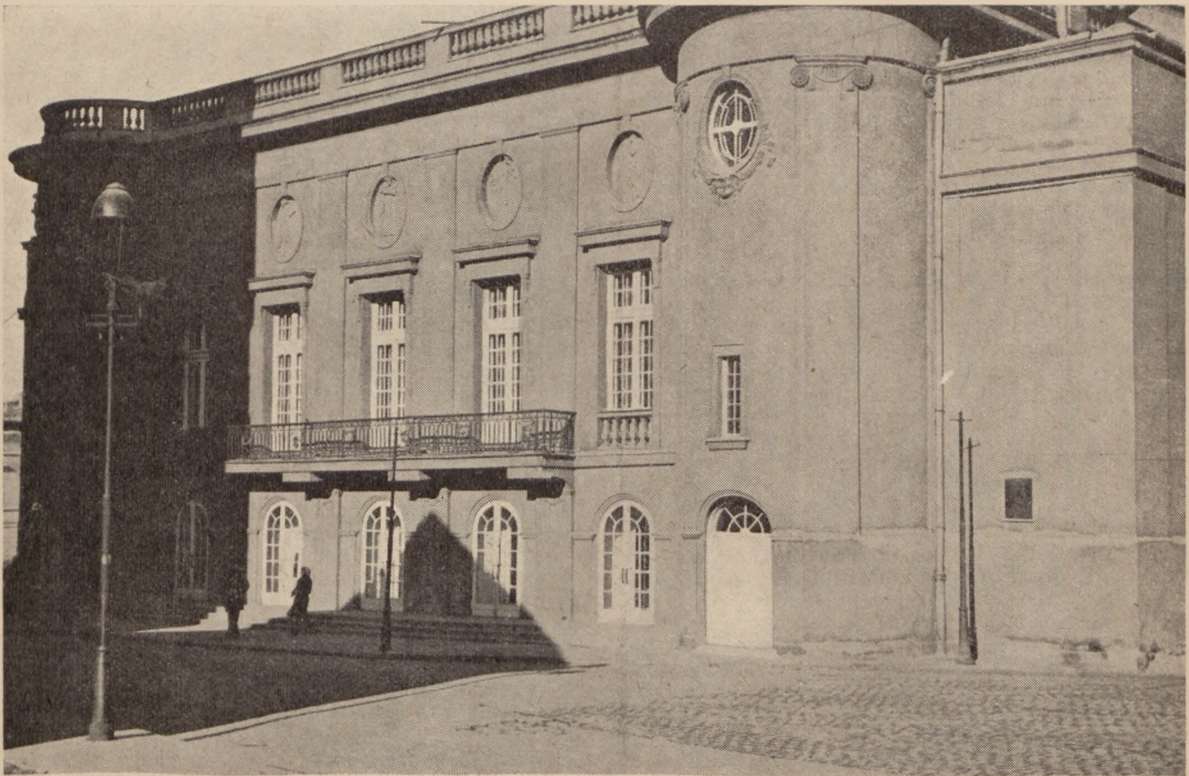
Dadelijk na de bevrijding, na de verdrijving der Duitse legers uit Polen, wordt Solski een van de leidende figuren van het culturele leven in Polen. Allereerst treedt hij in Kraków op in het toneelstuk „Zemsta (De wraak van Wispiański), en daarnaast speelt hij het werk van de jonge Poolse schrijfster Krystyna Grabowska, de „Promienisci".

Weer stapt hij, als het nodig is, in het vliegtuig en reist van de ene plaats naar de andere, en belangeloos helpt hij de jonge studenten in de kleinere provincieplaatsjes. Op het ogenblik, is hij sedert enkele maanden voor de volksvoorstellingen aan het „Theater Polski" te Warszawa verbonden. De 95-jarige kunstenaar speelt staande, zo gemakkelijk, alsof het hem niet de minste inspanning kost.

In een eeuw, waarin vele vroegtijdig vergrijsde jonge mensen met hun pessimisme het geloof in het leven verliezen, schenkt deze fenomenale oude man evenals de twee jaar jongere Bernard Shaw nieuw vertrouwen in de onuitputtelijke mogelijkheden van de mensheid.

N.W.

De Staatsschouwburg te Warszawa

Kort na de val van Parijs in 1871 moet de grote Franse schrijver Barbey d' Aurevilly uitgeroepen hebben „zij hebben ons ons Parijs ontnomen, ik ga hun hun Goethe ontnemen". Hoe het ook zij, niet lang daarna verscheen zijn boekje over Goethe, een van die meesterlijk geschreven invectieven, waarin Barbey zijn souvereiniteit in het geestelijk duel aan de dag legde. Onwillekeurig schoot mij deze anecdote te binnen, nu het herdenkingsjaar van Goethe's geboorte mij er toe dwingt de aandacht mijner lezers te vragen voor Goethe's verhouding tot Polen. Welnu de aandrang om een invectieve te schrijven zal ik wijselijk onderdrukken, al ware 't maar alleen, omdat de afstand tussen de grote Franse auteur en meine Wenigkeit wel heel erg zou opvallen, maar ten tweede ook omdat ik de niet eens zo heel prijzenswaardige objectiviteit wil blijven in acht nemen, die Barbey gelukkig verontachtzaamd heeft. Maar toch — hoe objectief men ook zijn wil — in geen geval mag verzwegen worden, dat Goethe ongenoegzame aandacht heeft besteed aan het grote, dat Polen ook reeds in zijn tijd gewrocht had. Al maken de epigonen 't dan ook erger dan de Meester.

Eén voorbeeld uit vele: We zulen in dit artikel gelegenheid hebben te spreken over de ontmoetingen, die Goethe met Mickiewicz heeft gehad, we zullen ook zien, dat de gesprekken, die Goethe met de Poolse dichter voerde wel enige indruk bij hem achterlieten. Dit mishaagde echter een van Goethe's beroemdste biografen, de Georgiaan Friedrich Gundolf, op wiens collegebanken te Heidelberg eens Joseph Goebbels zat. Gundolf herinnert in zijn Goetheboek (pag. 702) aan deze ontmoeting van Goethe met Mickiewicz. Wat schrijft hij nu in zijn Duitse verwatenheid! „So kam aus Polen Mickiewicz und viele andre, für die Goethe viel, die für Goethe wenig oder nichts bedeuteten."

Om een enigszins systematisch geheel te kunnen geven willen we eerst iets mededelen over Goethe's verhouding tot het land en zijn geschiedenis, om dan enkele woorden te wijden aan Goethe's ontmoetingen met enkele Polen onder wie natuurlijk Mickiewicz de eerste plaats inneemt.

In Goethe's jeugdjaren valt de Turks-Pools—Russische oorlog van 1768. In een zijner allereerste werken (die Mitschuldigen) memoreert hij deze oorlog:

> Es steht in Polen jetzt nicht eben allzu gut,
> Allein ich passe drauf, was noch der Russe tut...

Het zou eerst 1790 worden voor hij in de gelegenheid werd gesteld zij 't dan ook maar voor zeer korte tijd dit in bovenstaand gedicht vaag aangeduide Polen zelf te betreden. Goethe bevindt zich dan met zijn hertog in het legerkamp bij Wroclaw (het toenmalige Breslau). Hij is dan — dat is van groot belang voor zijn reisindrukken — geheel verdiept in natuurwetenschappelijke studies. Al het legergewoel om hem heen interesseert hem minder dan dierskeletten, welke bij Venetië zijn gevonden en hij zet zich dan ook aan een studie over de gedaante der dieren. Naast de zoöloog duikt de mineraloog in hem op. Als hij dan ook van uit Wroclaw over Chestochowa een kort uitstapje naar Kraków en Wielicka maakt zal de (toenmaals ietwat omsluierde) pracht van de oude hoofdstad al heel weinig indruk op hem maken, zo weinig zelfs, dat hij Herder de volgende woorden doet toekomen: Ich habe in diesen acht tagen viel Merkwürdiges, wenn es auch nur meist negattiv merkwürdig war, gesehen. Neen, voor de architectuur van die merkwaardige stad blijft hij blind, een van de weinige lieden, die hij er opzoekt is de mineraloog Jaskiewicz, van wie hij dan ook waarschijnlijk zeldzame gesteenten (steenzout, in vuursteen veranderde koralen enz.) heeft gekregen, die later in zijn collectie zullen prijken. We herhalen dus: Kraków's architectuur blijft voor hem een gesloten boek, trouwens het aloude koningspaleis de Wawel was op dat ogenblik niet te betreden; er werd fortificatiewerk aan verricht en ook de lakenhal, de zo beroemde Sukiennice bevond zich in een verwaarloosde toestand. Het mag bovendien betwijfeld worden, of de Mariakerk de aan de Gothiek vervreemde dichter in extase heeft gebracht. Is het dan te verwonderen, dat hij ook later met beslist gemengde gevoelens aan deze reis terugdenkt? In een uit Karlbad aan zijn vrouw gerichte brief van 1808 lezen we de volgende voor Polen bepaald koele uitlating: „Wenn ich meine Gedanken manchmal an die Grenze van Polen verliere, so kehren sie bald wieder über Weimar nach Heidelberg zurück."

Zal de Pool er desnoods vrede mee kunnen hebben, dat Goethe in zijn miraculeuse veelzijdigheid meer door de Poolse gesteenten dan door de architectuur getroffen werd, bedenkelijker zullen voor hem de volgende feiten zijn:

Goethe

In Goethe's posthume oeuvre heeft men namelijk een opstel gevonden, dat inderdaad een ietwat huiveringwekkende titel draagt. We vinden het afgedrukt in het Goethe Jahrbuch (Jaargang 1892 pag. 6—9), waar men kennis kan nemen van zijn „Vorschlag zur Einführung der Deutschen Sprache in Polen". Dit is een kolfje naar de hand van de Germanomanen. Het wordt dan ook van hun kant met daverende woorden ingeleid: (hier hat man) Goethe als deutschen Culturkämpfer im wahren Sinne des Wortes, als Vorkämpfer für vaterländische Sprache und Sitte. — Men vergete vooral niet dat deze uiting van echt Duitse geest dateert van lang voor de eerse wereldoorlog, dat ze parallel gaat aan de inhoud van „Rembrandt als Erzieher". En nu de verhandeling zelf: De eerste zinnen zouden in een Nazi-brevier niet misplaatst zijn geweest: Wenn man ein Land zu erobern gedenckt, so nimmt man keinen Anstand Truppen marschieren zu lassen . . . und kostet es mehrere tausend Menschen das Leben, dan macht man daraus nicht viel Wesens.

Na deze fanfarekreet wordt het eigenlijke plan onthuld. „Man hat" aldus Goethe „die Frage aufgeworfen auf welche Weise wohl der Polnischen Nation die deutsche Sprache eindzuimfen seyn möge."

Goethe gaat er prat op een heel eenvoudig inentingsproces gevonden te hebben. Talrijke theatertroepen moeten het land doortrekken, die dan ieder jaar in de voornaamste plaatsen enige keren kunnen optreden. Ook zorge men ervoor, dat de tekst der op te voeren stukken in boekvorm worde uitgegeven. Ofschoon de doorluchte ontwerper van het plan de Poolse taal niet dadelijk wil uitroeien, wordt toch alles wat Duits is als superieur beschouwd. De Duitsers staan — het is altijd weer Goethe, die spreekt — tot het onderworpen volk ongeveer in dezelfde ver-

houding als de Jezuïeten tot de door hen bekeerde stammen, die zij immers ook door theaterspelen meerdere cultuur trachtten bij te brengen.
Is het wonder, dat de man, die deze regelen schreef (zij dateren waarschijnlijk van 1793) niet al te zeer aangegrepen werd door Polen's smaad onder de verdelingen. Nog op hoge leeftijd zal hij tegenover de kanselier Friedrich v. Müller zijn meningen over die verdelingen te kennen geven, welke meningen iedere Pool als een blasphemie zal moeten beschouwen.
Een pro-Pools boek van van Raumer was door de Duitse autoriteiten uit de circulatie verwijderd. Von Müller bespreekt dit geval met Goethe (vgl. Unterhaltungen ed C. Burkhardt pag. 253). „Als ich (v. M.) das Verbot von Raumers „Untergang Polens" rügte verteidigte er es lebhaft. Preuszens frühere Handlungsweise gegen Polen wieder aufzudecken und in übles Licht zu stellen, kann nur schaden, nur aufreizen. Ich stelle mich höher als die gewöhnlichen platten moralischen Politiker, ich spreche es geradeau aus, Kein König hält Wort, kann es nicht halten, musz stets den gebieterischen Umständen nachgeben; die Polen wären doch untergegangen, muszten nach ihrer ganzen verwirrten Sinnesweise untergehen.

en Polen

Zei ik boven te veel, dat bij de behandeling van het vraagstuk Goethe en Polen iemands vingers wel eens jeuken om een invective te schrijven?
Gaan wij nu nog na, hoe Goethe zich tegenover enige vooraanstaande Polen (en niet te vergeten Poolsen) verhouden heeft. Wij komen daarmee in vreedzamer oorden en zullen bovendien in het licht kunnen stellen, hoe ėne Poolse bevruchtend op hem als dichter heeft gewerkt.
Misschien overdrijft een van Goethe's tijdgenoten Karl v. Holtei enigszins als hij over het Weimar van die dagen schrijvend van een „polnischer Kultus" gewaagt, in ieder geval zal Goethe zelf bij de aanblik der dansende Poolse dames in extase uitroepen: „die Grazie ist ihnen eingeboren." Doch eerst buiten Weimar en wel in Marienbad zal Goethe een Poolse ontmoeten, die een sterker indruk bij hem achterlaat, wij doelen natuurlijk op Marie Szymanowska, de in haar dagen zo beroemde pianiste. Men stelle zich de situatie goed voor de geest: Zo juist heeft het afscheid van Goethe met de jeugdige Ulrike Leretzow plaats gevonden, een afscheid, dat Stefan Zweig terecht bij zijn Sternstunden der Menschheit indeelt. En nu leert hij Marie Szymanowska kennen, die hem door haar pianospel zuerst wieder Beruhigung schaffte, als die Trennung von Leretzows ihm eene so tiefe Wunde schlug (v. Müller 24 Oct. 1823). De kanselier zegt elders: Er weidete sich an dem allgemeinen Beifall, den Mad Szymanowska ebenso sehr durch ihre Persönlichkeit als durch ihr seelenvolles Spiel fand". Von Müller is niet de enige, die deze verrukking bij Goethe waarneemt. Eckermann zegt het zo kernachtig: „Sein ganzer Ausdruck war Heiterkeit, Kraft und Jugend". Zeer zwaar valt hem het afscheid, hij rekt het zo lang mogelijk. Aan Maria wijdde hij een gedicht, dat hij later met twee andere (een van deze is opgedragen aan Maria's zuster Casimira Wolowska) onder de titel Trilogie der Leidenschaft uitgaf. Wij laten hier het voor Marie bestemde gedicht volgen, Goethe deed 't vergezeld gaan van de woorden: Dieses Gedicht, die Leiden einer bangenden Liebe ausdrückend:

Da schwebt hervor Musik mit Engelsschwingen,
Verflicht zu Millionen Ton' und Töne,
Des Menschen Wesen durch und durch zu dringen.
Zu überfüllen ihn mit ewger Schöne;
Das Auge netzt sich, fühlt im höhern Sehnen
Den Götterwert der Töne wie der Tränen
Das fühlte sich — o dasz es ewig bliebe!
Das Doppelglück der Töne wie der Liebe.

Wij hebben in dit artikel af en toe moeten wijzen op een zeker te eng nationalisme, waaraan ook Goethe zich niet heeft kunnen ontworstelen. Gelukkig bevat zijn oeuvre talloze plaatsen, die van een geheel andere geest getuigenis afleggen. Wie denkt hier niet vooral aan die merkwaardige tot Eckermann gerichte woorden: Uberhaupt ist er mit dem Nationalhass ein eigenes Ding. Aus den untersten Stufen der Kultur werden Sie ihn immer am stärksten und heftigsten finden. Es gibt aber eine Stufe, wo er ganz verschwindet, und wo man gewissermassen *über* den Nationen steht. Die Kulturstufe war meiner Natur gemätz, und ich hatte mich lange darin gefestigt, ehe ich mein sechzigstes Jahr erreicht hatte.
Een man, die deze woorden uitsprak, moest natuurlijk met onverflauwde belangstelling speuren naar alles, wat de literturen van andere landen opleverde. Wil men uit een wolk van citaten een enkel, maar dan ook een zeer tekenend! Welnu men luistere: „Immer mehr werden wir (durch das Bekanntwerden fremder Literaturen in deutschen Übersetzungen) in den stand gesetzt einzusehen, was Volks und Nationalpoesie heiszen könne; denn eigentlich gibt er nur eine Dichtung, die echte.
Projecteren wij nu deze algemene uitspraak op Polen en stellen wij ons de vraag, of Goethe blijk heeft gegeven een bepaalde belangstelling voor Polen's literatuur te bezitten, dan moeten wij hierop helaas een vrijwel negatief antwoord geven. En toch zal uit onze weergave van de gesprekken, die hij met Mickiewicz heeft gevoerd, blijken, dat hem (Goethe) wel iets voorschemerde van het belangrijke, dat zich ginds op literair gebied aan het voltrekken was. Eerst iets over de nogal kluchtige voorgeschiedenis van de kennismaking.

Bij een bezoek, dat Goethe in de Julimaand van het jaar 1829 van twee Russen ontving, verkeerde hij in de mening, dat een dezer Mickiewicz was, die een aanbevelingsbrief van Mevr. Szymanowska en van Zelter had meegekregen, maar deze niet toonde. Enige weken later, wanneer de echte Mickiewicz zich in gezelschap van zijn academievriend Anton Eduard Odyniec bij de Hofrat vervoegt, bleek de vergissing. Deze Odyniec, geen geheel en al onbekende figuur in de Poolse letterkunde (hij heeft bovendien vertalingen van Schiller, Walter Scott, Byron e.a. geleverd) geeft ons in enige brieven bijzonderheden over deze ontmoeting.
Als beide jonge Polen enige tijd moeten antichambreren vraagt Mickiewicz zijn vriend, of zijn hart luider klopt. Nog voor Odyniec antwoord heeft kunnen geven vervolgt Adam enigszins gejaagd, dat hij Mevrouw Szymanowska altijd heeft benijd, omdat zij Goethe gesproken had. Van boven klonken stappen. Adam citeert een oude Poolse versregel, die op het haastig lopen betrekking heeft, de deur gaat open

en Jupiter verschijnt (men denke aan Heine's eerste sensatie bij het aanschouwen van Goethe). Met een „Pardon, Messieurs, que je vous ai fait attendre. Il m'est très agréable de voir les amis de Mme Szymanowska qui m' honore aussi de son amitié" schudt hij beider handen. Het duurt niet lang, of het drietal is in een gesprek over de literatuur gewikkeld. Goethe beklaagt er zich over dat hij slechts weinig van de Poolse literatuur afweet en dat hij geen Slavische taal verstaat. „Mair l' homme a tant à faire dans cette vie" voegt hij er aan toe. Iets van Mickiewicz heeft hij echter wel gelezen, hem is een (vertaald) fragment van Wallenrod in handen gekomen. Adam deelt nu mede, dat zijn makker o.a. Bürger vertaald heeft, Goethe blijkt zeer voldaan hierover. En nu wordt Adam voor de zware taak gesteld in vogelvlucht iets over de ontwikkeling der Poolse literatuur te vertellen. Goethe luistert met gespannen aandacht. Hij stelt allerlei vragen over de Poolse volksliederen (we herinneren ons hoe hem ook de Servische volksliederen ter harte gingen).
Het spreekt van zelf, dat de twee vreemdelingen op de maaltijd worden uitgenodigd. Deze vindt om drie uur plaats.

Ottilie is ook aanwezig, haar echtgenoot Herr August eveneens. Na het maal bezichtigen allen Goethe's mineralenverzameling, die ook gaaf bewaarde versteende diertanden bevat. Adam merkt schertsend op, dat geen dentist die beter had kunnen verzorgen. Goethe vindt dit een zo gevatte opmerking, dat hij haar dadelijk aan de Dames overbrengt.
Enige dagen later zijn de beide Polen andermaal Goethe's gasten. Goethe is op dreef. De gesublimeerde internationalist is aan het woord. Mag ik Odyniec even citeren voor een passage, die heden ten dage (zegge 1949 twee eeuwen na Goethe's geboortedatum) nog al haar kracht behoudt. Goethe heeft het over (gelukkige uitdrukking) der Freihandel der Begriffe und Gefühle „Dieser Freihandel" steigere ebenso wie der Verkehr in Produkten und Bodenerzeugnissen den Reichtum und das allgemeine Wohlsein der Menschheit. Dasz das bisher nicht geschehen sei, liege an nichts anderem als daran, Dass die internationale Gemeinsamkeit keine festen, moralischen Gesetze und Grundlagen habe, welche doch im Privatverkehre die unzähligen individuellen Verschiedenheiten zu mildern und in ein mehr oder minder harmonisches Ganze zu verschmelzen vermögen. Zouden dergelijke woorden de gevel van een Unesco-gebouw ontsieren? Wij menen van neen en juist daarom citeren wij nog een Goethe-passage uit een met Odyniec gevoerd gesprek, welke passage eveneens stand houdt tegen de regen van Barbey's vuurpijlen.

Ich war öfters mit der Natur im Streite, aber ich habe immer damit geendigt, sie um Pardon zu bitten. Wenn ich mit einem Menschen disputiere, so bin ich niemals ganz sicher, wer von uns beiden recht hat, aber im Streite mit der Natur weisz ich von vornherein, dasz sie es ist, die recht hat.

Resumeren we: uit Goethe's verhouding tot Polen spreekt soms een eigendunkelijkheid, die de grote man ontsiert, en die juist daarom de prae-Nazi's, de Nazi's en post-Nazi's zo dierbaar is. In zijn (korte) omgang met enkele voorname Polen legt hij echter een belangstelling voor hen en hun cultuur aan de dag, die Gundolf's woorden totaal logenstraffen. [1])

P.

[1]) Onder Goethe's bezoekers behoorde ook de in deze kolommen reeds behandelde grote Poolse blijspeldichter Fredro. Over deze bezoeken is echter niet veel opgetekend.

De Poolse begroting

voor 1949

Hoe staat 't met de nieuwe begroting, die onlangs door het Parlement te Warszawa is aangenomen? Kenmerkend is het *onderscheid tussen lopende uitgaven en investeringsuitgaven.* Op een totaal van 602,9 milliard zloty zijn 328,6 milliard uitgetrokken voor de lopende uitgaven en 274,3 voor investeringen. Vergeleken met 1948 is het totaal toegenomen met 22,7 %. Terwijl de lopende uitgaven 11,6 % zijn toegenomen, bedraagt de toename van de investeringsuitgaven 39,2 %, waaruit de inspanning voor een vreedzaam herstel van het land duidelijk blijkt.

Opmerkelijk is het, dat sedert 1948 de uitgaven voor Onderwijs toegenomen zijn van 10,11 % tot 21,4 % van de totale lopende uitgaven, terwijl de uitgaven voor Gezondheidszorg en Sociale Verzekering gestegen zijn van 9,01 % tot 10,53 %.
Hieronder volgen de belangrijkste posten van de begroting:

Post van de begroting	lopende uitgaven		investeringsuitg.	
	milliard zl.	%	milliard zl.	%
Opvoeding en cultuur	70,4	21,44	5,5	2,01
Gezondheidszorg en sociale verzekering	34,6	10,53	2,7	0,98
Gelden voor staatsbedrijven	51,6	15,70	253,7	92,49
Toelagen a.d. gemeenten	18,3	5,57	—	—
Nationale defensie	56,7	17,71	4,2	1,53
Buitenlandse zaken	6,6	2,00		
Administratie	77,0	23,43	5,0	1,82
Diversen	13,4	4,07	—	—
Totaal	328,6	100	274,3	100

De inkomsten dekken de uitgaven precies. Zij zijn als volgt samengesteld:

Specificatie	Milliard zloty	Percentage
Belastingen	349,7	58,
Administratieve inkomsten	48,8	8,09
Stortingen van ondernemingen	50,5	8,38
Verkoop van staatsgoederen	5,2	0,87
Diverse investeringsfondsen	61,7	10,23
Amortisatiefondsen van ondernemingen	74,8	12,41
Batig saldo van begroting 1948	12,2	2,02
Totaal	602,9	100

„De kampcommandant van Auschwitz"

„De laatste Etappe"

Een in de Nederlandse taal gesproken film over het Martelaarschap van Europa — eindelijk in Nederland!

In de maand Mei werd eindelijk aan het Hollandse publiek een film vertoond, die reeds een ware triomftocht door de bioscopen van Europa en het overige deel der wereld gemaakt heeft. In Parijs aanvaardde de president van de republiek het beschermheerschap over deze film; in Brussel woonde koningin Elizabeth de première bij, ook de U.N.O. nam het beschermheerschap over deze film op zich, in New York stelde de „New York Herald Tribune" hem op dezelfde hoogte als de beroemde Italiaanse na-oorlogse film „Rome open stad". Die film is na bedenkelijk veel moeite op het witte doek der Hollandse bioscopen verschenen.

„Ostatni Etap" is een beroemde Poolse film over Auschwitz. Deze film is daarom een Poolse film, omdat zijn vervaardigers Polen waren, Hollywood kwam er niet aan te pas; voorwaarde is een jonge filmproductie als de Poolse er één is, om naar zo een menselijk thema te grijpen — naar een thema, dat heden zo graag aan de vergetelheid wordt prijs gegeven. De film is Pools, omdat het stadje Oswiecim een oud Pools stadje is, omhuld door een waas van

Zo gingen de millioenen

historische romantiek, tot het tijdstip dat de Duitsers er een fabriek des doods van maakten. De Polen hebben deze film niet alleen aan de Polen gewijd, ofschoon het vooral naast de Joden de Polen waren, die voor Auschwitz de meeste martelaren moesten offeren. Doch de Polen hebben zich gehoed voor de schijn van zelfoverschatting. Zij schiepen een film, die werkelijk een Europese film geworden is. In deze film wordt het Golgotha der Joden, Fransen, Grieken, Nederlanders, Oekrainers, der martelaars uit Saloniki, Amsterdam, Florence, Riga, Grenoble, Leiden, Kiew en Haarlem weergegeven.

Onder de gevangenen zijn — zoals het in werkelijkheid geweest is — de gewone mensen, de helden, de heiligen en ook wel de doodgewone schoften. Wij zien deze mensen wanneer ze zich over de vuiligheid der straatjes voortslepen, hoe ze sterven tijdens de 24 uur durende „appels", hoe ze elkaar in de nacht in de bedompte, lage barakken toefluisteren. Wij zien hoe ze onder bewaking van de laaghartige rijksweer het kamp binnengebracht worden, hoe ze ontvangen worden door de vette, lachende kampcommandant. Wij zien hoe ze de dood ingaan.

Over een dergelijk afschuwelijk kamp bestaat er noch een internationale noch een documentaire film. — De Frans sprekende Pasus wordt gespeeld door een Française, die in Oswiecin gezeten heeft en nummer 273.421 had. De hoofdfiguur is mevrouw Drapinska, een Poolse. Onder de medewerkenden zijn er velen, die nog nooit in een film opgetreden waren, die nog nooit op het toneel gestaan hadden, maar ze waren allen in Oswiecim. Dit zijn geen pseudo cowboy's uit Mexico of pseudo aristocraten van het type van Menjou. De Duitsers uit deze film zijn geen Erich von Stroheims. Neen. Dat zijn de Duitsers die wij gezien hebben in de straten van de stad, op motorfietsen over onze straten razend, die onze broeders voor het vuurpeleton plaatsten in Putten, Amersfoort, Vught, Amsterdam, op de Weteringschans, in de duinen langs de zee, op de Waalsdorper vlakte, in Westerbork, — maar niet alleen in Putten, Amersfoort of Vught, neen ook in Belgrado, in het Tchechische Lidice en in Ouradour in Frankrijk. Maar in de eerste plaats in Warszawa. Dat stelde niet een Pool vast. Het was een Amerikaan, de auteur van „Inside U.S.A.". Wij hebben dit citaat van hem reeds in een vroeger nummer medegedeeld, maar als ergens dan geldt hier het frappez, frappez toujours. Er zijn helaas te veel hardleersen voor wie een herhaling noodzakelijk is. Daarom nogmaals deze aanhaling uit „Inside Europe":

„Allereerst twee fundamentele gegevens hieromtrent. 84 % van alle gebouwen van deze grote stad, de hoofdstad van Polen, zijn ten gevolge van de oorlog onbewoonbaar geworden. Let wel, niet slechts „beschadigd", doch „onbewoonbaar". Warszawa, dat in 1939 een bevolking van 1.300.000 zielen telde, heeft er door de oorlog ongeveer 700.000 verloren. Wij kunnen ons rekenschap geven van de enorme omvang van dit getal, wanneer wij ons herinneren, dat de totale verliezen aan mensen-

De SS-practijk

Een van de onmenselijke tafrelen uit de film

levens van Groot-Brittannië en de Verenigde Staten samen bijna 555.000 bedragen. Warszawa, een enkele stad, verloor 700.000 doden; de gehele Verenigde Staten verloren er globaal genomen 310.000.
Een Pool, die ik ontmoette, zei met bitterheid: „Jullie in het Westen hebben de hoogste levensstandaard. Wij Polen hebben de hoogste doodsstandaard."
Om de tegenwoordige Poolse politiek te begrijpen, om de Poolse houding ten opzichte van het vraagstuk van de Duitse herbewapening te vatten, moet men bovenstaande vaststelling in gedachten houden. Het is alleen heel jammer dat de staatslieden van het land van deze correspondent, niet doordrongen zijn van dat, wat hij geschreven heeft.
Er zijn aanleidingen te over waarom wij deze film met vreugde kunnen begroeten. En zeker zullen de liefhebbers van de filmkunst in Nederland, die naar iets zuivers, die naar een eerlijke film verlangen, het in dezen geheel met ons eens zijn.
En al degenen die de offers, welke ze nog niet zo lang geleden brachten, nog niet vergeten zijn, zullen deze film gaan zien. Deze Poolse film geeft de geschiedenis weer van uw zusteren en uw broeders, van wie, nadat zij uit hun huizen waren gesleurd, ieder spoor ontbreekt. Dit is de geschiedenis van uwe naaste, die de S.S. mannen 's nachts wegsleepten en van wie u niets meer weet. Misschien is het ook de geschiedenis van uw moeder of uw vader, van uw verloofde, wellicht van uw kinderen? Gaat deze Poolse film zien! Gij zult aanschouwen waar ze gebleven zijn en wat ze te lijden hadden. Deze film, die eindigt met de hoop uit te spreken voor een band van Europese broederschap, is een requiem voor u allen. Voor u, bewoners van het oude Europa, die onder Duitse beulshanden voor de vrijheidszaak gevallen zijt!
Deze film is niet alleen een grootse film. Hij is niet alleen een herinnering, hij is niet alleen te beschouwen als het neerleggen van een krans op de graven der martelaren uit de oude wereld. Hij is een vermaning en tegelijk een waarschuwing. Eens heeft men Hitler en het Hitlerdom lichtvaardig beschouwd: men coquetteerde met het Fascisme, men ondersteunde de sluimerende reactionnaire krachten in Duitsland. Het resultaat was Oswiecim. Een treurige herinnering! Een dreigende waarschuwing! De scheuring in de wereld na 1918 heeft de reactie steun verleend. De onenigheid na Potsdam werkt heden weer de reactie in de hand. Het protegeren van Duitsland na het jaar 1918, de hulp aan de Duitse reactionnaire krachten, aan de Hindenburgs, de von Papens, de Brünings, de Schleichers, heeft slechts super Hindenburgs, aarts von Papens, en Schleichers voortgebracht, wier belichaming Hitler is geweest. Het taroriseren van de tegenwoordige Schumacher zal geen andere gevolgen hebben. Het kan alleen tot gevaarlijke resultaten leiden. Deze gevaarlijke situatie treden sommigen onbewust en anderen weer minder onbewust tegemoet.
Daarom is deze film een slag met de vuist op de tafel van de kant dergenen die geen nieuwe oorlog wensen en geen nieuw Oswiecim. Deze

In de folterkamer

De dappere Koeriersterr Martha

Het buitenland roemt de Poolse film „Ostatni Etap" *(De laatste Etappe)*

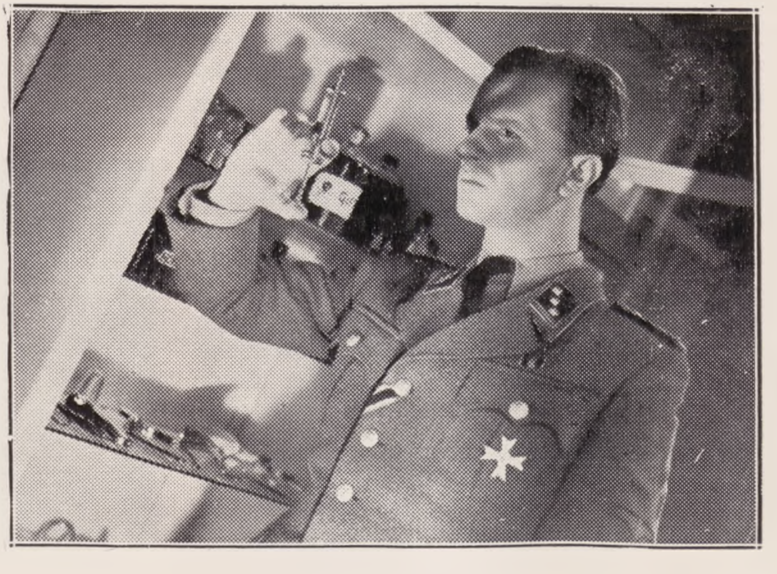
Belgische Filmjournalisten over de film „Ostatni Etap" (Auschwitz).

De Brusselse afdeling van de Vereniging van Belgische Filmjournalisten verklaarde, dat de Poolse film „De laatste etappe" de beste film van de maand Januari is geweest. Als zijn concurrent werd de Italiaanse film „Caccia Tragica" genoemd.

De film „Ostatni Etap" oogst een groot succes in Amerika.

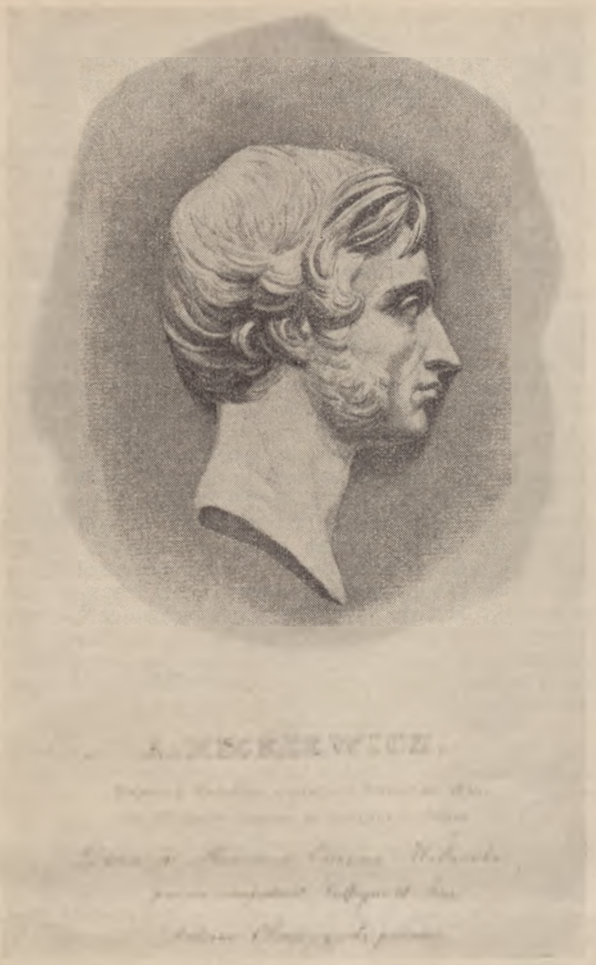
De Amerikaanse pers publiceert steeds weer nieuwe critieken over de Poolse film „Ostatni Etap" en accentueert zijn artistieke en maatschappelijke waarde. De „New York Times" prijst de artistieke en technische prestaties en zegt, dat het de beste film is over de wreedheid bedreven door het Duitsland van Hitler, en dat zulk een film alleen in Polen kon ontstaan. Het blad vergelijkt deze Poolse film met de Italiaanse films „Rome open stad" en „Piasa". Deze films behoren, naar het oordeel van de filmcritici tot de naoorlogse meesterwerken. Andere Amerikaanse kranten o.a. de „Federated Press" noemt de Poolse film een der beste en meest realistische filmwerken welke in de Verenigde Staten ingevoerd werden. Ook de „Newyorker" schrijft een enthousiaste critiek en noemt „Ostatni Etap" eveneens een der uitstekendste filmwerken, welke in Amerika op het doek worden vertoond.

film is een appèl aan de volke ren — een appèl aan de volkeren in een buiten Europa, aan die volkeren, die in de afgelopen oorlog geleden hebben, aan wie de vernietiging van hun zonen, dochters, vaders en moeders in Oswiecim, thans in al haar afgrijselijkheid voor ogen wordt gesteld. Gedenk wat er geschied is! Gedenk wat er gebeuren kan! Laat niet toe dat het nog eens geschiedt! Dat de massale roep, die uit de film „De laatste etappe" weerklinkt!

De moord op de kinderen die in het kamp geboren werden

Mickiewicz te Parijs

In een vorig artikel gaven we een overzicht van Mickiewicz' werkzaamheid tijdens zijn Russische ballingschap; we wezen er tevens op, dat het derde deel van zijn Dziady nog steeds Torso was gebleven. Voor we hem nu op zijn reis door verschillende landen van Europa vergezellen, dienen we nog even te vermelden, dat onder zijn vele gaven ook die der improvisatie behoorde. Hij wist b.v. te Petersburg een groot gezelschap te imponeren door een drama ex tempore voor te dragen. Voor het nageslacht betekent deze gave echter een verlies, want hij is er nooit toe gekomen dit toneelspel, dat de titel „Samuel Zborowski" droeg, op papier te brengen.
Na de Russische grenzen achter zich te hebben gelaten vertoeft Mickiewicz enige tijd in Berlijn. Hij volgt enige colleges van Hegel, die slechts een matige indruk bij hem achterlaten. Hij leert ook Hegel's leerling, de rechtsphilosoof Gans kennen en vertrekt van uit Berlijn naar Weimar. De ontmoetingen met Goethe vindt men elders in dit blad beschreven. We kunnen er hier nog alleen aan toevoegen, dat Goethe met veel aandacht naar Mickiewicz' verdere reisplannen informeerde en er zijn spijt over uitsprak, dat 't hem zelf niet meer gegeven was Italië andermaal te bezoeken. Het bezoek aan Rome zou in het leven van Mickiewicz een evenement van blijvende betekenis worden, de banden met de kerk zullen zich verstevigen, zij 't dan ook, dat hij kort daarop met smart zal vernemen, dat Paus Gregorius XVI in een rondschrijven aan de Poolse bisschoppen, de opstand (van 1830) ten scherpste veroordeelt en de Polen aanmaant in trouw aan de zeer machtige keizer van Rusland te blijven volharden.
De tijding van die opstand bereikt Mickiewicz in Frankrijk, in die periode nu valt ook de voltooiing van het derde deel der Dziady.
Bij onze bespreking van de andere delen (I, II en IV) hebben we getracht duidelijk te doen uitkomen, dat de dichter daarin met wijding en piëteit de folklorische scènes herdenkt, die hij in zijn jeugdjaren moet hebben meegemaakt. Het derde deel is echter veel dieper van inhoud; de jonge man, die in een zekere zorgeloosheid de festijnen zijner landgenoten kon meemaken is *gestorven*, hij heeft plaats gemaakt voor de op rijpe leeftijd gekomene, die de religieuze problemen in het middelpunt van het menselijk bestaan plaatst om van daaruit het raadsel van het leed te belichten. Als we boven de term *gestorven* gebruikten, doen we dat in directe navolging van de dichter zelf — immers de in een kerker opgesloten Gustav krast met houtskool de volgende woorden op de muur: Obiit Gustavus — natus est Conradus — Gustav is gestorven. Konrad is geboren. Het is niet zo gemakkelijk een goed overzicht te geven van de proloog en de daarop volgende negen scènes. Eén centrale gedachte beheerst het geheel, die niet beter aan te duiden is dan met het woord Theodice. Geen van Mickiewicz' tijdgenoten — we kunnen misschien alleen een uitzondering maken voor de dichter van La maison du berger — heeft in zich zo intensief de tegenstelling beleefd tussen een algoed Schepper en den God, die zijn schepselen aan een onbeschrijfelijk leed bloot stelt. En al dit leed concentreert zich voor de dichter en voor zijn held in de catastrophe, die zijn land moet doormaken. En dit leed van heden doet ook weer het leed van weleer herleven. In het gedicht toch doemen steeds weer de herinneringen op aan de verschrikkingen, die Mickiewicz en zijn medestudenten te verduren hadden toen zij zich tot organisaties verenigden, die het Tsarisme onwelgevallig waren. Hun belagers, vooral de Russische ambtenaar Bajkow zullen hun straf hiervoor moeten doormaken en de beschrijving hunner folteringen kan de vergelijking met soortgelijke scènes uit Dante's Inferno glansrijk doorstaan. Mijn onvermogen om de oningewijde lezer een idee bij te brengen van de onovertroffen taalpracht en de diepte der gemoedsuitingen volledig erkennend, wil ik slechts over de grandioze scène spreken, waarin een reusachtige vogel, een zwarte raaf, zich voor de profetische Konrad plaatst en zo de aanblik van de hemel voor hem verbergt. En steeds maar weerklinkt de jammerkreet van de zoekende, dat de wereld een vergissing, een vergrijp van haar Schepper is, omdat er in een welgeordend geheel geen plaats zou zijn voor die talloze slachtoffers. Doch nauwlijks heeft Konrad uitgesproken, of een nederig priester Piotr neemt het woord. In raadselachtige aan

de Apocalypse ontleende termen zal hij duiden op de bevrijder, die met het getal 44 aangeduid wordt. Wie is deze bevrijder? Zietdaar een probleem, waarover talrijke Polen (en misschien ook niet-Polen) zich het hoofd hebben gebroken. Eerst dacht men aan Napoleon III, in latere decennia zullen de namen van Woodrow Wilson en Pilsudski genoemd worden. Mickiewicz zou de veelzijdige schepper van al die verschillende types niet zijn, zo hij de bovenaangeduide tragische tafrelen niet liet afwisselen met scènes uit geheel andere milieus. Zo worden we in een ander deel van het werk in een salon van Warszawa gevoerd, waar de menselijke ijdelheid zich uitleeft in een tijd, dat de beste zonen des volks zich voor hun land opofferen.

Dit leed dier martelaren aanschouwt Mickiewicz van een verheven, we mogen wel zeggen van een transcendentaal standpunt, Polen aldus zijn visie lijdt als zoenoffer voor de hele mensheid. De gedachte speuren we reeds in de Dziady, nog duidelijker spreekt hij haar uit in zijn Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego. De Boeken van het Poolse volk en van de Poolse pelgrims, dat in het jaar 1832 te Parijs het licht zag. We kunnen dit tweede profetische boek niet begrijpen zonder een korte aanduiding van Mickiewicz, geschiedenisphilosofie. Waar zij, althans fragmentarisch, ook in dit zelfde werk is neergelegd, veroorloven we ons enkele citaten. „In den beginne bestond het geloof in een enkele God en de vrijheid regeerde in de wereld. Er waren geen wetten, slechts God's wet gold, er waren geen meesters of slaven, de patriarchen en hun kinderen bevolkten de aarde. Maar in de tijd, die hierop volgde, loochenden de mensen deze enige God, zij schiepen zich afgodsbeelden, die zij aanbaden en zij vochten voor de eer van deze. Daarom legde God deze afgodsdienaren de zwaarste straf op, namelijk de straf der dienstbaarheid. En de ene helft van de mensheid werd slaaf van de andere, schoon allen uit één Vader stamden.

Nu gaat de Pool Mickiewicz spreken:
Eén volk boog zich echter niet voor deze afgodsbeelden, dit was het Poolse, dat God en zijn voorvaderen trouw bleef. De koningen, die dit vernomen hadden, schrikten hiervan en spraken: „Wij hebben de vrijheid van de aarde verjaagd, doch ziet zij is teruggekomen in de persoon van een rechtvaardig volk, dat zich niet buigt voor onze afgoden. Welaan, laat ons dit volk vernietigen."

Men schrikt wellicht terug voor dit exclusief nationalisme; Mickiewicz plaatst echter alle naar de vrijheid hunkerende volkeren op één rij met het zijne.
Dit boek nu veroorzaakte een beroering in de Franse literaire en godsdienstige kringen van die dagen. Kort na de verschijning bezorgde geen mindere dan Montalambert een vertaling (1833) die hij van een voorrede voorzag, hetgeen niet verhinderde, dat enige maanden later de Paus zijn afkeuring over werk en voorrede uitsprak, hij duidt het kleinerend aan als commentariolum plenum malitiae ac temeritatis.
Nu zal er dra een Frans werk het licht zien, dat als een pendant van Mickiewicz' Pelgrims beschouwd kan worden, we bedoelen natuurlijk Lamennais' Paroles d'un croyant. Lamennais had reeds voordien Mickiewicz de hulde bewezen, die hem toekwam, hij noemt hem sans contredit le premier poète de notre époque en over de Pelgrims sprekend gaat hij door: „Sans oublier toute la distance qui sépare la parole de l'homme de la parole de Dieu, j'oserais presque dire quelquefois: Cela est beau comme l'Evangile" (Lamennais Correspondance II pag. 290. De afhankelijkheid van Lamennais ten opzichte van Mickiewicz werd dan ook vrij algemeen erkend, geen mindere dan SainteBeuve drukt zich op de volgende onomwonden wijze over deze quaestie uit „c'est de ce Livre des Pèlerins, qu'est empruntée la forme rythmique des Paroles d'un Croyant (Portraits contemporains) Mickiewicz zelf liet de vraag der prioriteit niet zwaar wegen, hij schrijft zijn Franse vriend en navolger: „Indien een woord van mijn lippen in uw hart kiem heeft geschoten, behoort dit woord mij niet meer toe, ik heb 't alleen bewaard en overgeplant."

Wij spraken zo juist de naam van Sainte Beuve uit; deze heeft in Mickiewicz' leven een te grote rol gespeeld dan dat wij hem straffeloos mogen passeren. Sainte Beuve's attitude tegenover de Poolse dichter is van meet af aan een geheel andere dan die van Montalambert of Lamennais. Begroetten deze laatsten in Mickiewicz in de eerste plaats een zielsverwant, een medestrijder op godsdienstig en maatschappelijk gebied (dit laatste geldt nog meer voor Lamennais dan voor Montalambert), Sainte Beuve ziet in de Pool vooral een cas psychologique in zekere zin een negentiende eeuwse afstammeling van les bonhommes de Port Royal, voor wie hij dadelijk zijn vlijmscherp ontleedmes klaar heeft. Zijn uitvoerig artikel over Mickiewicz is niet zonder warmte gedreven, maar toch heeft hij een open oog voor wat hem zwak lijkt in het boek. Voor wij een uitvoerig citaat gaan geven van het artikel van de primus intor pares der Franse critici even de korte vermelding, dat Sainte Beuve en Mickiewicz elkaar het eerst ontmoetten ten huize van Montulambert, waar grootheden als Ballanche, Alfred de Vigny, Victor Hugo i tutti quanti geregeld 's Zondags samen kwamen.
Ziet hier nu enige citaten uit het zo al niet hoog gestemde, dan toch in ieder geval waardige artikel van Sainte Beuve.

Une conviction profondément nationale et religieuse l'a dicté au poète fervent; il est destiné, comme viatique moral, au peuple errant ou captif chez qui l'ancienne foi catholique semble avoir fait alliance avec le sentiment le plus moderne de la liberté. Pour le lire convenablement, et se pénétrer de l'esprit qui y respire, il convient de dépouiller bien des idées familières aux libéraux et républicains rationalistes comme nous sommes. (Hier hebben we de passage, waar Sainte Beuve in volle eerlijkheid de scheidingslijn aangeeft tussen hem en de Poolse dichter, die geenszins uitgewist wordt door de volgende van een diep penetratievermogen getuigende woorden:) Il faut se figurer un instant qu' on est Irlandais ou Polonais, c'est à dire d'une race ou la nationalité et la religion se sont jusqu'ici étroitement embrassées; d'une armée qui s'agenouille au nom de Marie, et dont le généralisime. Skrzynecki combat avec le scapulaire sur la poitrine; il faut se prêter à cet orgueil si légitime qui, au milieu de l'inaction des peuples les plus invoqués au sein de l'apparente lâcheté europeénne, permet qu'on se considère comme le peuple élu par excellence, comme un peuple hébreu, martyr et réduit présentement en captivité, mais pourtant le seul vivant entre les tribus idolâtres le seul par qui la cause de Dieu vaincra."

We mogen voorts niet verzwijgen, dat Sainte Beuve zich lichtelijk geprikkeld gevoelde door enige wellicht wat al te scherp gestelde aantijgingen tegen de Fransen, die het boek der Pelgrims bevat.
In deze geprikkelde stemming schrijft hij dan neer: (Les) mots d'étranger, d'ennemi, d'idolâtre, synonymes pour le poète, s'appliquent également à nous (Français) qui avons manqué à notre belle mission de la guerre générale pour la cause des peuples. En cela M. Mickiewicz nous a semblé, le disons - nous, un peu injuste...

KORTE BERICHTEN

Augier op het Poolse toneel

Men kan de Poolse theaterautoriteiten allerminst enghartigheid verwijten. Naast een ernstig streven om het publiek met het allernieuwste bekend te maken, wordt ook het waardevolle oude geenszins verwaarloosd. We hebben dit in vorige nummers reeds uitvoerig toegelicht, toen we over Poolse Molière en Shakespeare uitvoeringen spraken, thans hebben we een boekje over het toneelleven in Lódź in handen (Lódź Teatralna), waarin zeer veel aandacht wordt gewijd aan recente opvoeringen van Augier's Le Gendre de M. Poirier. Dit stuk — product van een gelukkige samenwerking van Augier met Sandeau — had eigenlijk de titel moeten dragen van La Revanche de Georges Dandin, daar hier niet de burger vernederd wordt door de adellijken, maar veeleer een representant van de derde stand een adellijk persoon tot zijn slachtoffer maakt.

Gaston Markies de Presle verkeert in absolute afhankelijkheid van zijn schoonvader Poirier. Bij de behandeling van dit stuk spreekt de Augier-kenner Henry Gaillard de Champris dan ook terecht van „Augier et la Lutte des Classes" En nu voegen de Poolse schrijvers, die in bovengenoemd boekdeel aan het woord zijn (het zijn voor het grootste gedeelte schrijfsters) zeer belangrijke opmerkingen toe aan Champris' uitgebreide studie. Vooral de verhandeling van Anna Rynkowska over de Franse maatschappij tijdens de Julie monarchie (Społeczeństwo francuskie w dobie Monarchii Lipcowej) is bijzonder instructief. Voor hen die de maatschappelijke kant van Augier's stukken willen belichten is Giboyer uit Les Effrontés al een zeer belangrijk type. Onze Poolse gidsen laten dan ook niet na dit stuk benevens andere (Le fils de Giboyer, Lions et Renards) te gedenken. Zou het Poolse initiatief deze nog altijd goed speelbare stukken weer te doen herleven ook ten onzent geen navolging kunnen vinden! Er wordt waarlijk heden ten dage genoeg gespeeld, dat niet kan tippen aan de goed geconstrueerde, van grote vakkennis getuigende werken van deze Franse toneelschrijver. Dit begrijpt men blijkbaar in Polen, waarom zouden wij er doof en blind voor blijven!

Welk soort boeken leest men in Polen

De resultaten van de enquête over dit onderwerp zijn wat het jaar 1947 betreft kortelings binnen gekomen. Het volgend lijstje geeft ons een beeld van de belangstellings-objecten.

1. Technische en Wetenschappelijke Boeken;
2. Schone Letteren;
3. Maatschappijkunde, Recht en Journalistiek;
4. Religieuze onderwerpen. Theologische Publicaties;
5. Kinderliteratuur.

De eerste categorie (technische en wetenschappelijke boeken) legde beslag op 27,1 % van de gezamenlijke productie.

De schone letteren vertonen ten opzichte van het voorafgaande jaar (1946) een zekere achteruitgang (van 18,3 % naar 13 %).

De boeken over religieuze onderwerpen en le theologische publicaties nemen met 10,3 % een vierde plaats in. De kinderlectuur vertoont ten opzichte van het voorafgaande jaar een lichte stijging (1946 10 % — 1947 10,1 %).

Poolse Katholieke schrijvers hebben hun aparte literaire prijzen

Ofschoon er de nauwste samenwerking bestaat tussen de uitgesproken Katholieke schrijvers en de andere auteurs en de eerste groep natuurlijk volledig in aanmerking komt, zo er literaire prijzen worden uitgedeeld, hebben de Katholieke schrijvers daarnaast nog een apart prijzenfonds. In het jaar 1948 zagen zich drie begaafde Katholieke schrijvers met prijzen begiftigd en wel:

Prof. Jan Czechanowski, een bekend anthropoloog voor zijn werk over de „Slaven".

Hanna Malewocka voor haar historische roman over de Middeleeuwen getiteld „De stenen zullen schreeuwen".

Pawel Jasienica voor zijn reportages over de Heroverde Gebieden.

Doch ondanks deze kleine restricties bevat het Pelgrimboek voor hem (des) „beautés d'une pensée grave et mâle et tout naturellement biblique C'a été pour nos lèvres trop affadies comme un pain de haute et amère saveur".

De vriendschap, welke er tussen de Poolse dichter en de Franse literatuur-criticus ontstaan was, zal later wel enigszins verflauwen en Sainte Beuve zal zich zelfs veroorloven een ongemotiveerd oordeel uit te spreken over Mickiewicz's persoonlijk leven, maar toch zal hij, die aan de Universiteit van Lausanne voorlezingen hield over Port Royal deze gelegenheid benutten om Mickiewicz aan een leerstoel aan dezelfde hogeschool te helpen. Dit gelukte dan ook, en Mickiewicz verlaat nu voor een niet te lange tijd Frankrijks hoofdstad, om te Lausanne als Latinist werkzaam te kunnen zijn.

Al is de Lausanne-tijd niet zonder betekenis voor Mickiewicz geweest, niet deze vraagt in de eerste plaats onze aandacht.

Belangrijker voor ons doel is de beschrijving van verdere contacten, die er spoedig tussen Mickiewicz en andere eminente Franse cultuurdragers (we denken aan Alfred de Vigny, aan George Sand, aan Jules Michelet, aan Edgar Quinet) tot stand komen, maar onze hoofdaandacht moet zich toch concentreren op het machtigste werk uit de Poolse literatuur, dat Mickiewicz in zijn ballingschap schiep — wij bedoelen natuurlijk zijn onsterfelijke Pan Tadeusz.

Over dit alles hopen wij in een volgend artikel te spreken.

P.

Culturele RUBRIEK

MUZIEK

Aanvulling op de circulaire betreffende de aanmelding van candidaten voor het IVe Internationale Fr. Chopin-concours.

Het Uitvoerend Comité voor het Chopinjaar deelt verder nog mede, dat candidaten die zich aanmelden voor plaatsing in het Chopin-concours en die geen voorafgaande selectie ondergaan in hun eigen land, in Warszawa aan een dergelijke selectie zullen worden onderworpen, welke zal beslissen over de toelating tot het eigenlijke Concours. Met het oog hierop verzoekt het Comité er de nadruk op te leggen, dat een onvoldoende voorbereiding van afzonderlijke candidaten voor het IVe Internationale Concours, hen bloot kan stellen aan zeer ernstige verliezen en kosten (Het Uitvoerend Comité zal alleen de reiskosten vanaf de Poolse grens tot Warszawa en terug vergoeden en voor het geval dat de voorafgaande schiftingscommissie hen niet toelaat tot de verdere etappes van het Concours.)

FILM

31 nieuwe bioscopen in bedrijf.

In het afgelopen jaar werden 31 nieuwe bioscopen in bedrijf genomen. Ze bevinden zich in verschillende plaatsen in het land.

Een film over Indonesië in Poolse bioscopen.

In bioscopen te Warszawa wordt thans de film van Joris Ivens vertoond „Hier spreekt Indonesië". De critiek legde de nadruk op de hulp van de Australische vakverbonden en zeelieden aan de Indonesiërs.

De productie van instructieve films.

De staatsonderneming „De Poolse Film" heeft het voornemen in het lopende jaar 97 instructieve films te vervaardigen, hetgeen bijna een verdubbeling betekent van de gehele productie van 1945—1948.
In de eerste plaats worden schoolfilms geproduceerd. De tweede groep wordt gevormd door een reeks instructieve films op het gebied van de landbouw. Tot de derde groep behoren algemeen vormende films, die een beeld willen geven van culturele, politieke, economische, sociale e.a. problemen.
Bijzondere aandacht wordt geschonken aan een reeks van films, bestemd voor het plattelandspubliek. Deze films streven naar een combinatie van beroepsonderricht en algemene ontwikkeling.

LITERATUUR

De volgende werken worden op het ogenblik in het Pools vertaald: Uit de Russische dramatische literatuur het werk van Gorki „Wasia Zelazowa". Van Rachmanow en Rysa „Okno w lesie" (Het venster in het bos), van Fadiejew „De jonge garde".

De dichtbundel van Hendryk Jasiszka.

De dichtbundel van de auto didactdichter Hendryk Jasiszka, welke dichter in de bezettingstijd deze gedichten schreef, beleeft in Polen zijn eerste oplaag.
We hebben hier te doen met een natuurtalent, dat zichzelf gevormd heeft. Vooral in Silezië geniet hij de hoogste waardering.

Jezierski Leopold's dichtwerken.

In het district Zamość vond onder de literatoren van deze streek een wedstrijd plaats. De commissie, die benoemd was om een oordeel te vellen en de beslissing in haar hand had, kende de prijs toe aan de boer Jezierski voor zijn dichtwerken.

600 nieuwe dramatische werken.

Na de oorlog beleefde Polen op het gebied van de dramaturgie een grote opbloei. Op het departement voor Cultuur werden na de oorlog meer dan 600 nieuwe dramatische werken ingeleverd.
Wij willen hier in het kort de bekendste dramaturgen de revue laten passeren: Ostrowa, Morszin, Morozowicz, Szczepkowska, Rusinek, die het thema van het psychologisch conflict behandelen, ontstaan tussen man en vrouw die door de oorlog van elkaar verwijderd waren geraakt.
Holuj, Swierszczynska, Zawiejski, verheerlijken in hun werken helden, die voor het vaderland vielen. De Poolse dramaturgen komen hoe langer hoe meer tot de erkenning, dat in het nieuwe Polen geen plaats meer is voor de Kunst ter wille van de Kunst. De drama's, die geschreven worden, moeten rekening houden met de werkelijkheid. Uit het kunstwerk moet de idee van het nieuwe leven spreken, aangezien de brede kringen van het volk critisch tegenover die werken gaat staan, nadat voor hen de poorten tot het onderwijs geopend werden.
Naast deze dramatische werken dienen nog genoemd te worden de werken van Brandstaetter, Kruczkowski, Wazyk, Korcelli, Wirski, Pomianowski en Zegadlowicz. De laatste maakte vooral naam met zijn „Kaartenhuis".

MUSEA

In Warszawa zijn musea voor de arbeid en de ontwikkeling in wording. De taak, die deze musea zich gesteld hebben zijn: het verzamelen en het wetenschappelijk onderzoeken van de materie, welke betrekking heeft op het organiseren van de arbeid, de bestaansvoorwaarden van de arbeiders, de geschiedenis van de arbeidersbeweging, de vakbeweging en de sociale rechten voor de arbeiders.

27 kisten vol kostbaarheden keren naar Polen terug.

De kostbaarheden, die gedurende de oorlog door de Duitsers uit het museum te Poznań geroofd waren, en die zich in verschillende streken van Duitsland bevonden, keren, nadat ze in Berlijn bijeengebracht waren, naar Poznań terug. Onder de teruggevonden stukken, bevinden zich ook de kostbare kunstken van Leo Wyczołkowski, o.a. aquarellen, beeldhouwwerken en waardevolle geschiedenisboeken. De boekenverzameling telt ook veel werken uit de twaalfde en dertiende eeuw, handelend over de geschiedenis van Polen, alsook oude landkaarten.

Tentoonstelling van Mexicaanse grafische kunst in Polen.

Op 24 April van dit jaar heeft de Minister van Cultuur en Kunst Stefan Dybowski te Poznan een tentoonstelling van Mexicaanse grafische kunst geopend. Bij de openingsplechtigheid, die samenviel met de opening van de Inter-

nationale Jaarbeurs in dezelfde stad, waren talrijke vertegenwoordigers aanwezig uit de politieke wereld en uit cultureel-wetenschappelijke kringen.
De tentoonstelling omvat 125 werken van 21 vooraanstaande hedendaagse grafici uit Mexico, verenigd in het genootschap „Studio van Volksgraphiek", welks activiteit verbonden is met de vooruitstrevende stromingen in de Mexicaanse arbeidersklasse.
De belangrijkste vertegenwoordiger van deze groep is Leopold Mendez, die thans bezig is met een cyclus aan Warszawa gewijde prenten.

Pools werk van Picasso.

Bij haar terugkeer van het Vredescongres te Parijs bracht de Poolse delegatie 32 gravures mee van Pablo Picasso, als een geschenk van de grote kunstenaar aan Polen.
De gravures zijn gebaseerd op Poolse volksmotieven.

HANDEL EN INDUSTRIE

Uitgebreide besprekingen in Zweden.

Te Stockholm zijn Pools-Zweedse handelsbesprekingen gevoerd. Voorlopig is een protocol ondertekend, waarbij de handels- en betalingsovereenkomst van 1947 met 3 maanden verlengd wordt, d.w.z. tot 31-7-49.

Internationale Beurs in Poznan.

De chemische industrie ontvangt belangrijke offertes uit Nederland en Amerika. Voor de textielindustrie tonen vooral Turkije en Zweden belangstelling; met de vertegenwoordigers van deze landen worden onderhandelingen gevoerd. Albanië, Bulgarije en Tchecho-Slowakije zijn geïnteresseerd in de export van nylon-garen.

SCHEEPSBOUW

Nederlandse Scheepvaartleveranties aan Polen.

De firma D. en Joh. Boot N.V. geniet steeds meer bekendheid, ook in Polen Woensdag de 25/5 werd met goed gevolg te water gelaten op de scheepswerf „De Vooruitgang" te Gouwsluis een stoomsleepboot, genaamd „Konrad", die voor Poolse rekening gebouwd was. Een zusterschip zal over twee weken volgen.

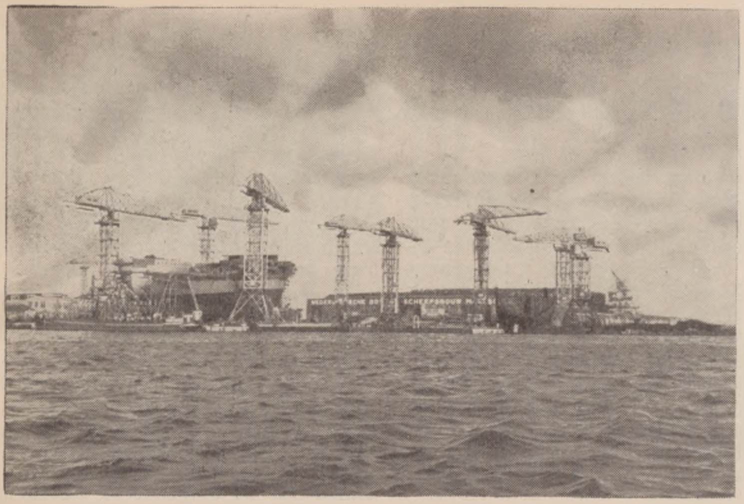
Voor het Poolse voetlicht

Een Nederlands werk op het Poolse toneel

Waar ons ieder symptoom van een Nederlands-Poolse toenadering welkom is nemen we met vreugde een stuk op van een Poolse criticus over Heyermans' „Op Hoop van Zegen". Wij, die het hele werk van onze dramaturg overzien, geven misschien de voorkeur aan een ander zijner stukken (Schakels b.v.). Maar het is en blijft belangrijk, dat „Op Hoop van Zegen" nog altijd ook bij een buitenlands publiek een diepe indruk achterlaat.

De Nederlandse dramatische kunst is in Polen geen onbekende. Een der meest gewaardeerde stukken is „Op Hoop van Zegen" van Heyermans, welk stuk voortdurend op de planken van het Poolse toneel terugkeert.
Sinds de eerste opvoering van dat toneelstuk, dat dateert van voor de eerste wereldoorlog, heeft het gedurende de twintig daarop volgende jaren, voortdurend de belangstelling gewekt van de verschillende leidende Poolse theaters. In de laatste jaren heeft het nieuwe roem verworven. Enige maanden geleden heeft het stuk, in het theater te Lodz, door zijn frisheid het hele publiek geboeid. Lodz is met zijn overwegend grote arbeidsbevolking na Warszawa het grootste centrum van Polen en het is tevens de hoofdstad van de Poolse textielindustrie. Het kan zijn, dat het enthousiasme, welk de bezoekers aan de dag legden, door bepaalde factoren opgeroepen werd.
Ten eerste omdat het stuk zich op zee afspeelt. De Polen — thans geïnteresseerd voor de zee — waren vroeger in hoofdzaak een „land"volk. In de jaren 1918—'38 had de weeropgerichte Poolse Republiek slechts een smalle strook aan de Baltische kust — doch de belangstelling voor de zee en de scheepvaart namen toen al voortdurend toe. Met moeizame inspanning werd Gdynia gebouwd, er verrees een vloot, ijverig las men alle bijzonderheden die op de zee betrekking hadden. Gedurende de oorlog hielden de Polen zich onder levensgevaar door middel van de illegale pers, op de hoogte van de heldendaden van hun oorlogvoerende vloot. Tijdens de oorlog ontstond er ook in het geheim een volkslied aan de zee gewijd.
Na de oorlog zijn de brede Slavische kustgebieden weer bij het Moederland teruggekeerd, Polen is thans ook in het bezit gekomen van de belangrijke havenstad Szczecin en door dit alles is de belangstelling voor de „zee" nog vergroot. „Op Hoop van Zegen" nu is een schitterend uitgewerkt dramatisch toneelstuk, dat logisch in elkaar zit en de gevoelens van het volk t.o.v. de maatschappij volkomen weergeeft. Het is een kostbaar bezit en het is verzekerd van zijn succes. Geen enkel woord in dit stuk is te veel, en men bewondert zowel de psychologische analyse als het feilloos waarnemingsvermogen van de auteur, dat volkomen stand houdt ook tegenover de huidige critiek. De scène, waarin de moeder de geliefde zoon uitlevert aan de politie, is volgens de Poolse critiek, gelijk te stellen met de sterkste episoden uit de werken van Strindberg.
„Op Hoop van Zegen" werd te Lodz opgevoerd met een van de beste Poolse acteurs, Karol Adwentowicz. Deze kunstenaar in tragische rollen blonk reeds voor de oorlog in dit genre uit.
Tijdens de bezettingstijd bracht Adwentowicz lange tijd in de Duitse gevangenis door. Hij werd in die gevangenis opgesloten, omdat hij weigerde met de bezettende macht samen te werken in de onder vijandelijke contrôle staande theaters, en ook omdat hij verbindingen onderhield met de ondergrondse en zijn vrouw hulp verleende, die door de Duitsers achtervolgd werd wegens haar afkomst. Ondanks zijn hoge leeftijd en de t.b.c., waaraan hij leed, overleefde hij de jaren van gevangenschap en is hij momenteel weer de trots van het Poolse toneel. Het is niet verwonderlijk, dat deze patriot en revolutionnair, die nooit zijn socialistische overtuiging verborgen heeft, dit jaar een toneelstuk van een vooruitstrevend Hollandse schrijver uitgekozen heeft. De Polen weten, dat de harten der Nederlanders gedurende de oorlog net zo vurig geklopt hebben, als de hunne, dat zij zich met hetzelfde verlangen naar vrijheid hebben gevoed en dat zij met dezelfde verachting tegenover de landverraders stonden als de Polen. Bij de première van „Op Hoop van Zegen" gingen de gedachten der Polen terug naar deze strijd en naar dit vrijheidsverlangen, dat ze met de Nederlanders gemeen hadden.

W. N.

Industrializacja Holandii

Stocznia w Amsterdamie

Ekonomiczne i polityczne skutki wojny i okupacji przyniosly w holenderskiej gospodarce narodowej wielkie zmiany. Przedwojenna struktura egonomiczna Holandii opierała się w bardzo znacznej mierze na wymianie międzynarodowej. Bardzo duże miejsce naprzykład zajmowały handel i żegluga. Lecz i w holenderskim przemyśle i rolnictwie elementy wymiany były bardzo silne. Rolnictwo jak i przemysł, cechowały tendencje „uszlachetnienia" półfabrykatów importowanych z zagranicy, przerabiając je w Holandii na wysokawartościowy towar exportowy. Dużą rolę odgrywało w tym niemieckie zaplecze i ekonomiczne stosunki z Indonezją.

Znaczenie Niemiec polegało na tym, że Niemcy zaopatrzyli Holandię w surowiec i maszyny w zamian za produkty ogrodnicze i usługi, związane z przewozem towarów przez porty holenderskie; przy czym dużą rolę odgrywała żegluga na Renie. Duze dochody wpływały do Holandii także z kapitalow, umieszczonych za granicą, przede wszystkim wchodziły tu w grę wielkie kapitały inwestowane w Indonezji.

Otóż wojna położyła temu wszystkiemu kres. Zaplecze niemieckie straciło dużo ze swego dawnego znaczenia, kontakt ekonomiczny z Indonezją został w znacznej części stracony, a wymiana międzynarodowa mocno się skurczyła.

Przede wszyskim zmalał ogromnie przewóz tranzytowy przez Rotterdam do Niemiec, a mimo pewnego polepszenia w tej dziedzinie, nie można się spodziewać, by w najbliższm czasie owo ważne przed wojną źródlo dochodowe, osągnęło poziom przedwojenny. Zgineły także kapitały inwestowane w Niemczech i Indonezji. Holandia jest zatem zmuszona z wielu względów do szukania sobie innych możliwości. Przynagla ją do tych poszukiwan jeszcze dodatkowy czynnik: jest to duży przyrost ludzi. Podczas gdy we Francji i Anglii przyrost naturalny ludności spada, cyfra urodzin w Holandii jeszcze wciąż wzrasta, a śmiertelność przy tym jest niska. Co rok Holandia musi znaleźć zatrudnienie dla mniejwięcej 45.000 ludzi. Gdy w innych krajach panuje brak siły roboczej, w Holandii walczy się wciąż z trudnościami znalezienia pracy dla nowych sił. To wszystko zmusza Holandię do na niewielką skalę prowadzonego uprzemyslowienia. W tym tak sienie przeludnionym kraju nie może rolnictwo wchlonąć nowych mas roboczych. Produkcję rolną możnaby jeszcze podwyzszyć za pomocą modernizacji, mechanizacji i leuszego nawożenia. Wzrosnać może jeszcze i produkcja mleczarska oraz produkcja mięsa. Export masła prawdopodobnie będzie napotykał na wielkie trudności, co do exportu sera i mleka konserwowanego, ma się tu jeszcze duże nadzieje. W tej dziedziniesektor rolniczy może się jeszcze podniść, ale przemysł powinien w przyszlości najwięcej dostarczyć. Liczy się też na to, że przemysł dodatkowo może przyjąć rocznie najemniej 35.000 robotników. Zwężenie międzyna-rodowej wymieny, wskazuje samo przez się, w jakim kierunku winno pójść uprzemysłowienie, jak winno być kierowane oraz w jakim kierunku trzeba szukać dróg.

Towary, które Holandia mogła dawniej importować i płacić dochodami, wplywającymi ze swych zagranicznych kapitalów i handlu, musi teraz w większej części sama produkować. Utrata dawnych źródeł dewizowych także zmusza do produkcji towarów na export. Gdy pierwsza produkcja holenderska, opierała się głównie na wyrobach luksusowych, terazbędzie musiała opierać się na przemyśle podstawowym i produktach elementarnych. Nowym krokiem w tym kierunku jest naprzyklad rozszerzenie przemysłu hutniczego wielkopiecowego. Szczególnie duże nadzieje pokłada się w rozbudowie przemyslu chemicznego. Na własnym terytorium posiada Holandia trzy ważne rodzaje surówca a mianowicie: węgiel, sól-i w ostatnim czasie — ropę naftową. Ponieważ grunt Holandii oprócz tych surowców, żadnych innych nie posiada, przemysł kraju będzie zawsze skazany w dużej mierze na produkcję uszlachetniającą. Nie wyłącza to produkcji elementarnej w większych rozmiarach niż do wojny. Chociaż po oswobodzeniu różne nowe zakłady osiedlily się w Holandii, to jednak inwestycje w starych fabrykach były o wiele większe niż w nowych. Był to jedynie zdrowy objaw. Część starych fabryk została podczas wojny zniszczona i wyrabowana przez Niemców i z powodu niemożności odnowienia podczas wojny, przestarzała. Rozumie się, że najsampierw starano się, by stare fabryki, które zaslużyły na prowo egzystencji, doprowodzić do odpowiedniego poziomu, rozszerzyć je, możliwie odnowić, dostosować do nowoczesnych okoliczności. Szybkie uprzemyslowienie kraju, który w przeszłości był krajem handlowym, ma się rozumieć nie jest łatwe.

Przychylnymi okolicznościami są w tym; stosunkowo wysoki poziom robotnika holenderskiego oraz geograficzne położenie kraju, sprzyjające exportowi. Czynniki te są przyczyną, że wiele zagranicznych przedsiębiorstw chce się w Holandii osiedlić. Ogółem panstwo holenderskie odnośi się źliwie do tych dążeń, bo uważa, że takie dopełnienie sprzyja polityce, skierowanej ku uprzemysłowieniu kraju.

Aan onze Lezers

Het zal de lezers van ons vorig nummer waarin wij een lijst gaven van de artikelen welke onder het laatste handelscontract tussen Nederland en Polen vallen, nu wel duidelijk zijn geworden, dat het economisch verkeer tussen beide landen in omvang en in intensiviteit aan het toenemen is. Op onze Vereniging, op ons Orgaan rust de plicht alles te doen om die toename nog te bevorderen. Daarvoor is in de eerste plaats nodig, dat het Poolse publiek nauwkeurig op de hoogte wordt gesteld van datgene, wat ons land te bieden heeft. Daarom zullen wij ons tijdschrift in nog grotere circulatie in Polen verspreiden. Dit brengt natuurlijk mee, dat we meerdere Poolse tekst zullen bieden. Onnodig te zeggen, dat we tevens alles zullen doen, om ook het peil van het Hollands gedeelte te handhaven, neen nog te verhogen. We zien ons met vreugde voor zulk een belangrijke taak geplaatst, die beide landen ten goede kan komen.

De Redactie.

Een woord naar aanleiding van onze tentoonstelling van Poolse volkskunst

Het is ons een behoefte een woord van erkentelijkheid uit te spreken tegenover allen, die ons hielpen om onze tntoonstelling van Poolse volkskunst te doen slagen. Wij denken hierbij in de eerste plaats aan Zijne Edelachtbare Burgemeester Mr. Arnold d'Ailly, die het openingswoord uitsprak, aan de Directeur van het Cultureel Centrum de Heer Herman van Eerenbeemt, die de zalen van zijn Instelling ter onzer beschikking stelde en aan al degenen, die ons hun onbaatzuchtige hulp verleenden. Ondanks de hoge kosten voor welke we stonden is 't ons dan ook gelukt een bedrag aan de Stichting 1940—1945 te kunnen overhandigen. Het spreekt van zelf, dat we dit beschouwen als de beste beloning, die we voor al ons werken konden verwerven. Op een waardiger wijze kon de netto opbrengst van onze tentoonstelling niet worden besteed. Het stemt ons dan ook dankbaar, dat we met een Instelling hebben mogen samenwerken, die zulk een nobel doel nastreeft. Als bewijs, dat dit ook van de andere zijde zo wordt aangevoeld, nemen wij de vrijheid hier de brief af te drukken, welke we van de Stichting 1940—1945 mochten ontvangen. We eindigen met de hoop uit te spreken, dat we ook in de toekomst nog in de gelegenheid gesteld mogen worden meerdere bedragen aan deze Stichting af te dragen. De vriendschap tussen Nederland en Polen kan er slechts door bevorderd worden.

Mijne Heren,

Wij danken U hartelijk voor Uw schrijven van 11 April, waarin U ons mededeelt, dat de netto opbrengst van de tentoonstelling *f* 445.67 bedraagt. Indien U dit bedrag persoonlijk aan ons ter hand wilt stellen, zijn wij gaarne bereid na afspraak even bij U te komen of U te ontvangen. Overschrijving kan ook geschieden op onze rekening bij de Heren Hope & Co., Keizersgracht 577—581, alhier en op onze postgirorekening 194045.
Het stemt ons tot grote voldoening nog steeds te mogen ondervinden, dat de gedachte in ons volk levend blijft aan hen, die vielen voor de vrijheid van ons Vaderland en aan diegenen, die door het verzet thans niet meer in de gelegenheid zijn zelf in hun levensonderhoud te voorzien.
Wij betuigen onze hartelijke dank voor de door U te storten bijdrage en hopen, dat wij ook voor de toekomst op U mogen rekenen, daar U ons hierdoor mede in staat stelt uitvoering te geven aan de financiële verzorging der getroffenen.

Hoogachtend,
Voor de Stichting 1940—1945,
District Amsterdam,
A. J. TEUNISSEN, Directeur.

Uit de redevoering v. d. heer D. C. Endert Jr.

Wij beschouwen het als een voorrecht, dat wij belangrijke gedeelten van de rede, welke de Heer D. C. Endert bij de overdracht der in een ander artikel besproken schepen gehouden heeft, in ons tijdschrift mogen afdrukken.
De Heer Endert heeft zich bij deze gelegenheid op welsprekende wijze tot tolk gemaakt van al degenen, die deze overdracht begroeten als een belangrijke mijlpaal op de weg der economische toenadering van twee op elkaar aangewezen landen en volkeren.

Excellentie, dames en heren,
Uit naam van de Nederlandse Centrale Federatie voor de export en van de scheepsbouwers welke zij vertegenwoordigt, is het voor mij een groot genoegen U voor uw aanwezigheid ter gelegenheid van deze voor hen zo belangrijke proefvaart te danken.
De scheepsbouwers beschouwen het als een grote eer, dat U zo'n levendige belangstelling getoond heeft voor hun werk en zij weten het bijzonder te waarderen, dat zijne Excellentie, de ambassadeur van Polen, en zoveel Poolse en Nederlandse autoriteiten zoveel uren van hun drukbezette tijd hiervoor hebben willen vrijmaken.
De Nederlandse scheepsbouw omvat, afgezien van de zeevaart, een groot aantal scheepswerven, welke zich speciaal toegelegd hebben op de bouw van schepen bestemd voor de riviervaart.
Voor Nederland, gelegen aan de monden van de Rijn, de Maas en de Schelde, met zijn talrijke kanalen en verbindingswegen met de naburige landen tot aan Polen, Zwitserland en Frankrijk, bezit deze industrie een historische groei.
Door de eeuwenoude samenwerking van reders en scheepsbouwers is zij volkomen geschikt voor de eisen gesteld aan dergelijke koopvaardijschepen, zoals U zelf vandaag hebt kunnen zien.
Gedurende de bezetting heeft deze karakteristieke Hollandse industrie veel schade geleden, maar zij heeft zich weten te herstellen, op een manier dat zij, zoals vroeger, opdrachten kan aannemen van haar buitenlandse cliëntèle.
Toen de regeringen van Nederland en Polen bezig waren een handelsovereenkomst te sluiten, wilde deze industrie daar gaarne een aandeel in hebben. En zo geschiedde het, dat in het begin van 1946 enkele van onze deskundigen onder leiding van de Heer van der Graaf in een voorwereldlijk vehikel over slechte wegen langs een grote omweg de reis naar Warszawa aanvaardden, om onderhandelingen te voeren met de Poolse autoriteiten.
Wel waren deze besprekingen van lange duur, maar ze hebben tot een bevredigend resultaat geleid, zodat men een overeenkomst heeft kunnen sluiten, waarbij negen sleepboten met dubbele schroef, dertien sleepboten met enkele schroef en zeven loodsboten werden besteld, terwijl voor een volgende bestelling nog twee havensleepboten, twee ijsbrekers en vier drijvende kranen in aanmerking kwamen.
Voor de oorlog hadden we reeds twee onderzeeërs de Sep (de Gier) en de Orzeł (De Adelaar) voor de Poolse regering gebouwd, zodat we uit ervaring bekend waren met de hoge eisen, die ons gesteld zouden worden.
In verband hiermede hebben wij in samenwerking met de Poolse deskundigen de nauwkeurigste proefnemingen ondernomen in ons Proefstation, dat zich zoals bekend in Wageningen bevindt. En ofschoon deze proefnemingen, zoals dit nu eenmaal bij dergelijk soort werk het geval is, een geruime tijd in beslag hebben genomen, kunt U er zich vandaag van overtuigen, dat de resultaten hiervan buitengewoon bevredigend zijn te noemen.
De scheepsbouwers hebben grote zorg besteed aan de afwerking, omdat zij aan hun Poolse cliëntèle niet alleen voor het heden, maar eveneens voor de toekomst het bewijs hebben willen leveren dat ze meesters zijn in hun vak.
De scheepsbouwers dan hadden rekening te houden met tal van moeilijkheden.
De meeste van onze werven toch hadden zwaar te lijden gehad van de bezetter en het herstel dezer schade eiste veel tijd en energie. Doch de Poolse cliënten wisten zelf uit ervaring, wat een dergelijke bezetting wil zeggen.
Een nog groter moeilijkheid deed zich bij het begin van het werk voor, toen wij met gebrek aan materiaal hadden te worstelen en toen er bij de aanvoer van de vereiste hulpmiddelen een stagnatie ontstond.
Maar deze moeilijkheden waren er om overwonnen te worden en de zeer te waarderen medewerking van onze cliënten heeft dit mogelijk gemaakt.
En thans kan de Nederlandse Centrale Scheepsraad-federatie de Polskie Towarzystwo Eksportowo i Importowo Maszyn i Narzedri, oftewel de Polimex, zoals zij gelukkig voor ons in afkorting luidt, de eerste vijf schepen aanbieden, hetgeen onze Federatie dan ook in het grootste vertrouwen doet.
In de hoop dat de Voorzitter van de commissie van ontvangst, de Heer Kuszewski erin zal toestemmen om deze vijf koopvaardijschepen in ontvangst te nemen, breng ik de vurigste wens tot uitdrukking, dat deze schepen evenals die, die weldra zullen volgen, zullen bijdragen tot het verder economisch herstel van Polen, zoals ze reeds tot ons herstel hebben bijgedragen en dat ze daar, waar ze hun bestemming zullen vinden, een voorspoedige vaart mogen hebben.

Redactie-Secretariaat:
TIJDSCHRIFT NEDERLAND-POLEN
BUREAU NEDERLAND-POLEN
(geopend dagelijks van 9—1 u.)
beide gevestigd te Amsterdam
J. W. Brouwersplein 7
Redactie Telefoon 26082 Leiden
Postgiro No. 518467 t.n.v. de Penningmeester van de Ver. NEDERLAND-POLEN TE LEIDEN

Handelsaccoord
met Israël

Na diepgaande besprekingen, is in Warszawa een Pools—Israëlisch handelsverdrag getekend. In totaal zal voor vier millioen Israëlische ponden worden geleverd. Polen zal uitvoeren: steenkool, graan, agrarische producten, metaalwaren, fietsen, textiel, landbouwwerktuigen, chemische producten, glas, porselein en papier. Israël levert citrusvruchten, plastic artikelen, olijfolie, kunsttanden, lederwaren en pharmaceutische producten.

Tentoonstelling Poolse Christelijke

Volkskunst

Even voor het afdrukken van ons tijdschrift werd in het Stedelijk Museum te Amsterdam in tegenwoordigheid van tal van vooraanstaande persoonlijkheden op cultureel en maatschappelijk gebied, de Tentoonstelling van Poolse Christelijke volkskunst geopend.
Nadat achtereenvolgens de Heren Jhr. W. J. H. B. Sandberg, de Directeur van het Stedelijk Museum, Mr. Arnold d'Ailly, de Burgemeester van Amsterdam en Z. Ex. Ks. Pruszynski, de Poolse gezant korte toespraken hadden gehouden, werd de uitgenodigden de gelegenheid geboden de tentoonstelling te bezichtigen. Zonder overdrijving kunnen we zeggen, dat zich van allen een diepe ontroering meester maakte bij het aanschouwen van deze van innig waarachtig geloof getuigende volkskunst. Wij komen natuurlijk op deze zo belangrijke culturele gebeurtenis terug en zullen deskundigen aan het woord laten om hun mening over deze kunstvoortbrengselen uit te spreken. We kunnen voor het ogenblik niet anders doen dan een ieder opwekken deze in haar soort unieke tentoonstelling te bezoeken. Er zal een nieuwe wereld voor hem en haar opengaan.

Pools Jaarboek over de Buitenlandse handel

De uitgeverscoöperatie „INGOS" te Warszawa heeft een Jaarboek het licht doen zien in de Engelse taal, waarin men alles kan vinden wat betrekking heeft op de buitenlandse handel van Polen.
Dr. Ludwik Grosfeld, minister voor de buitenlandse handel heeft er een voorrede in geschreven, waarin hij zegt dat het doel van het boek is vrienden in het buitenland een indruk te geven van de economische structuur van het naoorlogse Polen, van de pogingen en de resultaten ten aanzien van het herstel van de buitenlandse handel, zowel als van de vooruitzichten van de export. In 1947 zo zegt Dr. Grosfeld bedroegen de in- en export van Polen tesamen een waarde van $ 500.000.000 d.i. een hoger bedrag dan in 1938. Deze transacties werden afgesloten met 19 landen, d.w.z. met bijna alle Europese staten. Gedurende 1948 werd ernstig gepoogd om de qualiteit van de producten te verbeteren, en die aan te passen aan de behoeften van de buitenlandse afnemers. Wij beschouwen de bevordering van internationale handelsrelaties als een economische noodzakelijkheid voor de ontwikkeling van de gehele productieve kracht van de wereld en voor de verbetering van de levensstandaard van alle volkeren.
De indeling van het jaarboek is practisch en zeer overzichtelijk. Eerst vinden wij verschillende algemene artikelen, o.a. over de herleving van de Poolse Scheepvaart, het herstel van de Poolse havens en hun economische betekenis, de vooruitzichten van de export en de coöperaties en de buitenlandse handel. De artikelen geven zonder uitzondering een duidelijk beeld van wat bereikt is en wat Polen wil bereiken ten aanzien van buitenlandse handel en scheepvaart.
Het eerste deel besluit met een korte uiteenzetting over de organisatie van de buitenlandse handel en met lijsten met namen en adressen in alle landen, van handelsattaché's en vertegenwoordigingen en agentschappen.
Het tweede deel geeft in aparte hoofdstukken verdeeld een overzicht van alle industriën in Polen. Het eerste is gewijd aan de kolen, waarin niet alleen dit voor Polen zo belangrijke exportartikel economisch wordt bezien, maar ook beschrijvingen worden gegeven van de verschillende mijnen en hun productie. Een lijst waar de verschillende mijnen zijn gevestigd is toegevoegd.
Het zou teveel plaatsruimte kosten alle hoofdstukken afzonderlijk te bespreken. Wij willen slechts aangeven wat behandeld wordt: ijzer en staal-, metaal-, electrotechnische-, textiel-, chemische-, leer-, hout- en papierindustrie, handwerk, de voedselproductie en het winnen van delfstoffen. Elk hoofdstuk wordt besloten met een lijst waarop alle namen en adressen staan vermeld van de pdroducenten. Een onmisbaar boek voor ieder die handelsbetrekkingen heeft met Polen!

CHOPIN-CONCOURS

te Warszawa

*

Het Bureau van het Uitvoerend Comité voor het Chopin-jaar deelt mede, dat de uiterste termijn voor het inzenden van candidaatsaanmeldingen voor het Vierde Internationale Chopinconcours te Warszawa is verschoven van 31 Mei jl.

op 1 Juli a.s.

We herinneren er nog eens ten overvloede aan, dat de candidaten bij hun aanmelding, in overeenstemming met § 29 van het Concours-reglement, de volgende documenten moeten overleggen:

1. bewijs van staatsburgerschap.
2. levensloop.
3. twee foto's.
4. geboortebewijs (§ 2, punt 1).
5. vermelding van de genoten muzikale opleiding.
6. **repertoire.**
7. kwitantie, vermeldende dat men de deelnemersprijs ten bedrage van 2.000.— zloty heeft uitbetaald aan het adres van het Comité, of dat men de PKO heeft gestort op girorekening nr. I. 7424 (§ 2, punt 3).
8. instemming met de voorwaarden van het concours (§ 2, punt 3).
9. eventuele verklaring van de Selectie-commissie van eigen land betreffende de beoordeling van eigen geschiktheid voor het Vierde Internationale Concours te Warszawa (§ 1, punt 1).

Wij vestigen de aandacht op een nauwkeurige omschrijving volgens punt 6 van het Reglement. Onder de aanduiding „repertoire" moet worden verstaan een gedetailleerde omschrijving van het programma in de zin van § 1 punt 2, hetwelk moet omvatten:

a. een van de twee sonates: b-moll of h-moll in haar geheel, of inplaats van een sonate de twee volgende werken: Fantasie f-moll, of de Barcarolle of een van de Balladen alsmede een van de Scherzo's.

b. een Nocturne.

c. twee Mazurka's.

d. twee Etudes uit op. 10 en op. 25.

e. een van de Polonaises: As-dur, fis-moll, of de Polonaise-Fantazie.

f. een van de twee pianoconcerten in hun geheel.

Het Comité verzoekt op te geven, in welke plaatsen er Selectiewedstrijden zijn gehouden, en onder welke bezetting van candidaten, terwijl verzocht wordt mede te delen, wanneer wij aanmeldingen van candidaten kunnen verwachten, die na de selectie zijn uitgekozen. Wij herinneren eraan, dat candidaten die zich individueel aanmelden en die in eigen land niet geselecteerd zijn, zich in Warszawa zullen moeten onderwerpen aan een voorafgaande selectie, van welker uitslag de toelating tot het Concours zal afhangen.

HET BESTUUR VAN HET UITVOEREND COMITE VAN HET IVde INTERNATIONALE CHOPIN-CONCOURS.

Enige Poolse Reclame-affiches over het Chopin-concours te Mexico

